

Tisztelt Közgyűlés!

Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzata 2009-ben csatlakozott a Klímabarát Települések Szövetsége Egyesülethez.

A klímabarát település program célja, hogy az energiaszükséglet mérséklésével, illetve a helyben - alternatív módon – előállított energia arányának növelésével a települések minél jobban függetlenedjenek a külső ellátórendszerektől. A szakértők szerint a külföldi tapasztalatok azt mutatják, hogy a települési klímaprogramok elindítására leginkább annak járulékos előnyei motiválják a résztvevőket. Ide tartozik a városi levegőminőség javulása, – a csökkenő autóforgalom és a nagyobb zöld területek révén –, a település energiafüggőségének csökkenése, valamint a programban aktívan részt vevő helyi közösségek megerősödése. A szövetség megalakulására azért volt szükség, mert ez biztosítja, hogy a résztvevők közvetlen kapcsolatban legyenek egymással, és megoszthassák egymással a tapasztalataikat. Habár mindegyik település gazdasági, társadalmi és környezeti adottságait tekintve más-más helyzetben van, és így a lehetőségeik is igen eltérők, programjaik alappillérei mégis hasonlóak. Mindenütt fontos szerepet szánunk a helyi közlekedési rendszer átalakításának: ez magában foglalja az autóhasználat mérséklését, a gyaloglás, a kerékpározás és a tömegközlekedés használatának ösztönzését. A helyi energiarendszer átalakítása az a terület, ahol a legtöbb és legszembetűnőbb eredmények várhatók: az épülő vagy a már meglévő épületek jobb szigetelésével, valamint a hatékonyabb és szabályozható fűtési rendszerrel csökkenthető az energiaszükséglet. Az energiaellátásban a jövőben nagyobb szerepet szánunk a helyben előállított, megújuló energiának. A technológiák mellett a gazdaság - különösen a mezőgazdaság - lokalizálása is nagyban hozzájárulhat a termelésből és a szállításból fakadó szennyezőanyag-kibocsátás és az energiaszükséglet csökkentéséhez azáltal, hogy az elfogyasztott javak minél nagyobb hányadát helyben termelik meg. Tulajdonképpen minden településen vannak klímavédelemmel kapcsolatos beruházások, csak azok összehangolatlanosságuk miatt nem túl hatékonyak. A klímastratégia fontos eleme, hogy a külön erre a célra létrehozott klímaalapból fedezik a kiadásokat, de a megtakarításból származó bevétel is ebbe az alapba kerül, és a további fejlesztésekre fordítják. A klímabarát települések szerepe az összefüggések ismertetése és tanítása, felhívás a klímaváltozás súlyosságára, a meglévő és új fenntartható lehetőségek alkalmazása, új megoldások keresése, a fenntarthatósági változások megtétele, azonnali kommunikálás a település és térsége lakosaival, vészforgatókönyvek kidolgozása, felkészítő túlélési és alkalmazkodási tevékenység. Egy klímabarát településen az önkormányzat és a vállalatok feladata a minőségpolitika felülvizsgálata, új célok beépítése, eddigi hatékonysági megoldások felülvizsgálata, összevetése a legkorszerűbb lehetőségekkel, milyen kapacitások módosíthatók a célok eléréséhez. Az új technológiákat ötvözi a hagyományos - technikai forradalmak előtti - eljárásokkal a másra utaltság kiküszöbölése érdekében, leszorítja az energia és ellátás függőséget. Elismeri a lakosok és cégek egészségügyi és környezetvédelmi törekvéseit, fenntartható gazdálkodást folytat az energia, a víz, csomagolás és hulladék ügyekben, éghajlat és környezetszemponitú beruházásokat támogat. A klímabarát település céljai eléréséhez koordináló bizottságot, klímaalapot, tudatosító és gyakorló programokat hoz létre.

A Közgyűlés a csatlakozással egyidejűleg elhatározta a helyi klímavédelmi stratégia elkészítését, valamint megbízta a klímakoordinátori feladatok ellátásával a Zöldtárs

Környezetvédelmi Alapítványt. Az Alapítvány az időközben megalakult munkacsoportok segítségével elkészítette a stratégia-tervezetet és szeptemberben a lakosság elé tárta azt, további javaslatokat várva. A Gazdasági és Mezőgazdasági Bizottság a 243/2010. (IX.8.) GMB számú határozatával támogatta a stratégia elfogadását és javasolta klímaalap létrehozását a 2011. évi költségvetésben.

Az előterjesztéshez mellékelt tervezet a lakosságtól beérkezett módosításokat is tartalmazza.

Kérem a T. Közgyűlést az előterjesztés megtárgyalására és a határozati javaslat elfogadására.

Szekszárd, 2010. november 23.

*Kővári László s.k.
GPB elnök*

Határozati javaslat

1. Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzat Közgyűlése elfogadja a Zöldtárs Környezetvédelmi Alapítvány által összeállított települési klímastratégiát és a stratégiában részletezett programok elindításához a 2011. évi költségvetésben 4.000.000.- Ft nagyságú klímaalapot kíván létrehozni.
2. A Közgyűlés felhatalmazza a Gazdasági és Pénzügyi Bizottságot a klímaalap pénzügyi és szakmai felhasználási feltételeinek kidolgozására.

Határidő: 1. pont tekintetében: 2010. november 25.

2. pont tekintetében: 2011. január 31.

Felelős: Horváth István polgármester

Kővári László GPB elnök

Amreinné dr. Gál Klaudia jegyző

***SZEKSZÁRD: A KLÍMABARÁT TELEPÜLÉS
TELEPÜLÉSI KLÍMASTRATÉGIA***

*Előterjesztés Szekszárd Megyei Jogú Város Közgyűlése
számára*

Szekszárd, 2010. november

Összeállította: Zöldtárs Környezetvédelmi Alapítvány

(Tel.: 74/414-217, E-mail: info@zoldtars.hu, www.zoldtars.hu)

„Az előttünk álló kihívások közül talán a legfontosabb a klímaváltozás.

**A világ vezető politikusaival (...) egyetértettünk abban, hogy
a klímaváltozás problémáinak megoldásával nem várhatunk
a világgazdasági válságra adandó válaszok megszületéséig.”**

**Ban Ki-Mon
ENSZ Főtitkár
(2009)**

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS	8
2. MI A KLIMAVÁLTOZÁS?	10
3. JOGI/POLITIKAI HÁTTÉR	11
3.1. NEMZETKÖZI.....	11
3.2. EURÓPAI UNIÓ.....	12
3.3. MAGYARORSZÁG.....	12
4. LAKOSSÁGI FELMÉRÉS	13
5. SZEKSZÁRD ÁLLÁSPONTJA A KLIMAVÁLTOZÁS KEZELÉSÉRE	16
6. A SZEKSZÁRDI KLIMAPROGRAM	18
6.1. A PROGRAM ELVEL.....	18
6.2. A MEGELŐZÉS, A CSÖKKENTÉS LEHETŐSÉGEI.....	18
6.2.1. Települési energiagazdálkodás.....	18
6.2.2. Közlekedés, szállítás.....	20
6.2.3. Hulladékgazdálkodás.....	22
6.3. A SZÉNDIOXID ÜVEGHÁZGÁZ MEGKÖTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI.....	23
6.3.1. Önkormányzati zöldfelület gazdálkodás.....	23
6.3.2. Lakossági zöldfelület gazdálkodás.....	24
6.3.3. Intézményi, telephelyi zöldfelület gazdálkodás.....	24
6.4. AZ ALKALMAZKODÁS LEHETŐSÉGEI.....	25
6.4.1. Hőhullámok.....	25
6.4.2. Vízgazdálkodás, szélsőséges csapadékesemények.....	26
6.4.3. Erdőtűzek.....	26
6.4.4. Környezeti nevelés, klímatudatosság.....	26
6.4.5. Kritikus infrastruktúrák védelme.....	27
7. A SZEKSZÁRDI KLIMAPROGRAM KORMÁNYZÁSI ESZKÖZEI, LEHETŐSÉGEI	27
7.1. KLÍMAVÉDELMI INTÉZKEDÉSEK AZ ÖNKORMÁNYZATI FENNTARTÁSÚ INTÉZMÉNYEKEN BELÜL.....	27
7.2. A TELEPÜLÉSI SZINTŰ TERVEZÉS ÉS SZABÁLYOZÁS KLÍMAÉRZÉKENNYÉ ALAKÍTÁSA TERÉN.....	28
7.3. KÖZVETLEN SZOLGÁLTATÁSOK ÉS FORRÁSOK NYÚJTÁSA RÉVÉN.....	28
7.4. ZÖLD KÖZBESZERZÉS.....	28
8. EGYÜTTMŰKÖDÉSEK	29
8.1. TELEPÜLÉSEN BELÜL.....	29
8.2. TELEPÜLÉSEN KÍVÜL.....	29
9. A KLIMAPROGRAM SZERVEZETI, INTÉZMÉNYI FELTÉTELEI	30
10. A KLIMAPROGRAM FINANSZÍROZÁSA	31
11. MELLÉKLETEK	32
11.1. A KLÍMASTRATÉGIA ÉS A CSELEKVÉSI TERV KÉSZÍTÉSÉBEN KÖZREMŰKÖDŐK.....	32
11.2. SZEKSZÁRDI SZÉKHELYŰ CIVILSZERVEZETEK.....	0

1. BEVEZETÉS

A globális klímaváltozást – a klímával foglalkozó kutatók több, mint 90 %-ának véleménye szerint – nagyobb részt Mi emberek okozzuk.

Az ipari forradalom, a 17. század óta egyre gyorsuló ütemben kerül sor az évmilliók alatt a Föld mélyén betárolódott szén, majd a 20. század óta a kőolaj, földgáz elégetésére. A mai, fogyasztói társadalmunk fő jellemzője a nagyarányú anyag- és energiafogyasztás. Ezeknek, az úgynevezett fosszilis energiahordozóknak az elégetésében két dolog közös, az egyik, hogy a bennük levő szénatom elégetése során energia szabadul fel, a másik, hogy közben melléktermékként széndioxid keletkezik.

A felszabaduló energiát használjuk fel otthonaink fűtésére, az elektromos gépek üzemeltetésére, világításra, a közlekedésre, az áruszállításra, de még az elfogyasztott kenyér mögött is jelentős energia húzódik meg, amit a búza termelése, szállítása, liszté őrlése, majd a kenyér sütése során használtak fel. (Tehát az anyagtakarékosság egyúttal mindig energiatakarékosságot is jelent.)

A melléktermék széndioxid kisebb részét megkötik a világviszonylatban egyre csökkenő erdőink, fáink, zöld felületeink, nagyobb része viszont a légkör magasabb részeiben felhalmozódva üvegházhatású gázként, mintegy széndioxid buraként viselkedik. Ez azt jelenti, hogy a Naphól a Földre érkező, majd onnan visszaverődő hősugarak egy részét (egyre nagyobb részét!) ez a széndioxid bura nem engedi ki a világűrbe, hanem újra visszaveri a földi légkörbe. Tehát az ördögi kör: minél több fosszilis energiát égetünk, annál több széndioxid keletkezik, annál több széndioxid kerül fel az üvegház-burába, annál több hősugarat ver vissza a földi légkörbe, annál melegebb lesz.

Szekszárd Megyei Jogú Város 2009-ben belépett a magyarországi Klímabarát Települések Szövetségébe. A belépéssel az Önkormányzat kinyilvánította azt az álláspontját, hogy a globális klímaváltozással / felmelegedéssel helyi, települési szinten is foglalkozni kell, mert:

- a klímaváltozás egy részét (még ha kis részét is), Mi Szekszárdiak – lakosok, fogyasztók, autósok, vállalkozók, alkalmazottak, stb. – okozzuk,
- és a klímaváltozás következményeinek egy részét is (elviselhetetlen hőség, egyszer tikkasztó aszály, máskor özönvízserű esőzések, stb.) Mi Szekszárdiak szenvedjük el.

A Klímabarát Települések Szövetségébe történő belépéssel Szekszárd vállalta, hogy:

- létrehozza a Szekszárdi Klímakört, amely a helyi klímaprogramok kezdeményezője, szervezője, (a Klímakör tevékenységének koordinálására Zöldtárs Környezetvédelmi Közhasznú Alapítványt bízta meg.)
- megalkotja a Települési Klímastratégiát, amely kerete és iránya a közös, helyi programoknak,
- a klímastratégiát Éves Cselekvési Terveken keresztül valósítja meg,
- A klímaprogramok költségeinek részbeni fedezetése Klíma Alapot hoz létre.

Tehát a szekszárdi klímaügy fő felelőse Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzata, amely részben önállóan, részben Klímakörön keresztül (széleskörű lakossági, vállalkozói, civil összefogással) fejt ki tevékenységét.

A Szekszárdi Klímakör tevékenységének központi gondolata:

„Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!”, azaz cselekedjünk itt helyben!

Mit jelent a helyben cselekedni?

A helyben cselekvésnek három fő iránya lehet.

- Elsődleges feladat a klímatudatosság, a hiteles tájékozottság növelése. Ennek elérése érdekében a Stratégiában arra teszünk javaslatot, hogy az önkormányzat és az egyes intézmények vezetői, a helyi közösségek és Szekszárd minden lakója minél pontosabban és részletesebben kapjon tájékoztatást a kialakult helyzetről, annak várható következményeiről és a helyi szintű cselekvés lehetőségeiről.
- Másrészt az üvegházhatású gázok (elsősorban a széndioxid) kibocsátásának csökkentése, a további, még súlyosabb problémák megelőzése érdekében.
- Végül a már érzékelhető időjárási hatásokhoz (kánikula, esőzések, aszályok, szélvihar, stb.) való alkalmazkodás, azok káros következményeinek csökkentése.

A konkrét cselekvések az alábbi három gondolati körbe sorolhatók:

1, Elsőként tegyük meg azokat az intézkedéseket, amelyek jól felfogott anyagi érdekeinkkel is egybeesnek. (Energia és anyagtakarékosság a háztartásban, a munkahelyeken és a szabadidős tevékenységek során.)

2, Másodsorban keressük azokat a megoldásokat, ahol még van választási lehetőségünk kibocsátásaink csökkentésére, és erre hívjuk fel a környezetünkbe tartozók figyelmét is.

3, Harmadrészt erkölcsi kötelességünk gyermekeink, unokáink felé, hogy megtegyünk olyan további kibocsátás-csökkentő intézkedéseket is, amelyek már korlátozzák a korábban megszokott életmódunkat.

A Stratégia nem kínál, nem kínálhat teljes körű megoldást az éghajlatváltozásra, hiszen az éghajlatváltozás leginkább egy olyan súlyos betegség tünetéhez hasonlítható, amelynek ma még nem ismerjük a gyógymódját. A Stratégia célkitűzése az, hogy Szekszárd is bekapcsolódjon abba a világ több ezer településén folyó közös munkába, amelynek célja a „betegség” gyógymódjának megtalálása és az, hogy a természet változásaihoz a helyi társadalom rugalmasan alkalmazkodni tudjon.

Szekszárdon klímaügyben érdemi előrelépés csak a lakosság-vállalkozások-önkormányzat-civilszervezetek közös összefogásával jöhet létre. Ebben az összefogásban az önkormányzatnak kezdeményező, szervező, integráló és példamutató szerepet kell vállalnia. A klímastratégia ennek az összefogásnak, az együttműködésnek, a közös cselekvésnek a szakmai kereteit tartalmazza.

Szekszárd klímastratégiája és az éves cselekvési tervek nincsenek kőbe vésve, az együttműködők gondolatai, ötletei, javaslatai alapján rendszeresen aktualizálásra¹ kerülnek.

Most kell közösen gondolkodni, hogy később ne főjön a fejünk!

---

¹ Olvasási javaslat a Klímastratégiához és a cselekvési tervhez.

Minden egyes oldal elolvasása után kérjük, tartson 1 perc szünetet, és a következő két kérdést tegye fel magának:

1, Én mivel egészíteném ki az adott oldalon olvasottakat?

2, Ha az adott oldalon szerepel cselekvési lehetőség, javaslat, abból Én mit tudnék megcsinálni, akár egyedül is, vagy másokkal együttműködve?

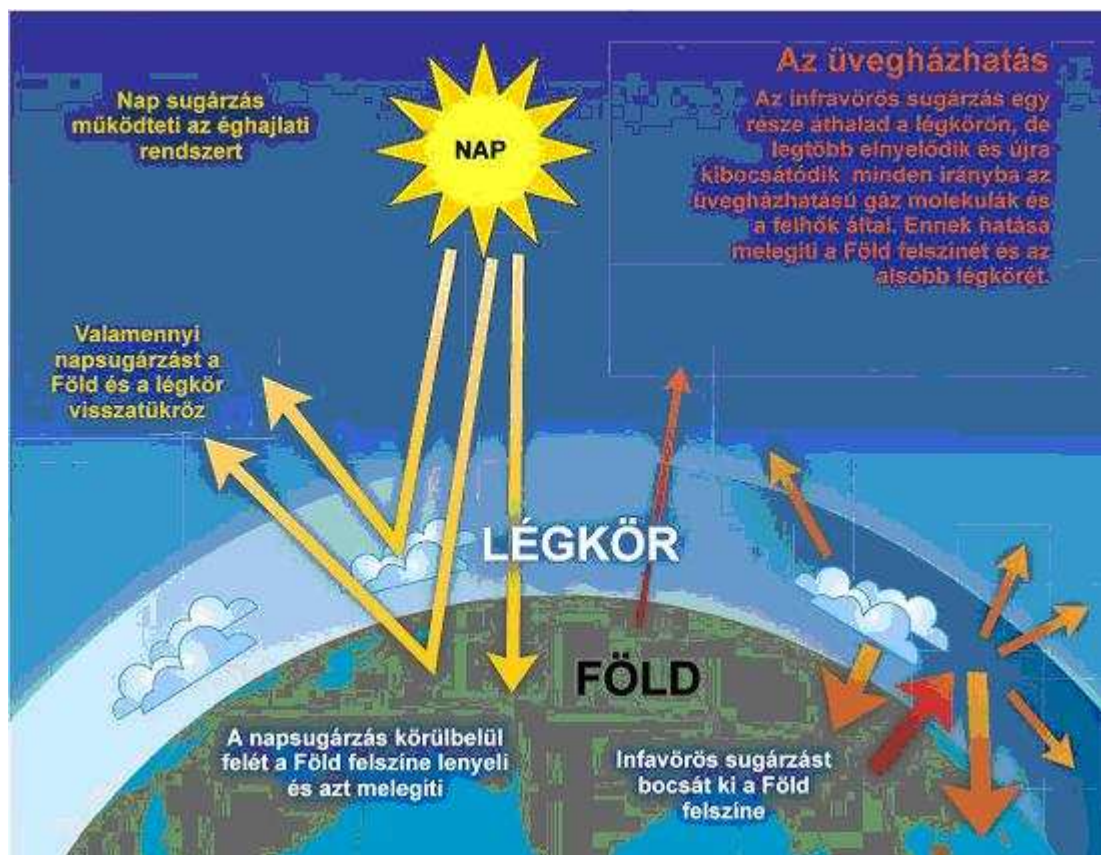
Kérjük, ezeket írja fel, és küldje el a Zöldtárs Alapítványnak.

(7100, Szekszárd, Béni B. Á. u. 91., E-mail: info@zoldtars.hu)

2. MI A KLIMAVÁLTOZÁS?

„A klíma, vagy éghajlatváltozás fokozatos, hosszú időn át tartó, egyirányú eltolódás az éghajlat statisztikai jellemzőiben, amelynek mértéke olyan, hogy a korábbi állapothoz való viszonylag gyors visszatérést már nem teszi lehetővé. Az éghajlatváltozástól célszerű megkülönböztetni az éghajlat ingadozásokat, az éghajlat átmeneti, maximum néhány évtizedes változásait.” (Környezet- és Természettudományi Lexikon, 2002)

A Föld hőmérsékletét a Naptól érkező és a Föld felszínéről a világűrbe távozó sugárzási energia egyensúlya határozza meg. A légkörben egyes gázok a Naptól érkező rövid hullámhosszú sugárzást akadálytalanul átengedik, de a földfelszín felől érkező hosszuhullámú sugárzást elnyelik. Ettől az alsó légkör felmelegszik, s ezek is hősugarakat bocsátanak ki magukból, vagyis ezáltal a talaj közelében tartják a meleget. A jelenséget az alábbi ábra szemlélteti.

Forrás: NÉS

Az üvegházhatás természetes folyamat, amely nélkül a földi átlaghőmérséklet 33°C -kal lenne alacsonyabb. A legfőbb természetes üvegházhatású gáz a vízgőz (H_2O), a szén-dioxid (CO_2), a metán (CH_4) és a dinitrogén-oxid (N_2O). Míg a vízgőz légköri tartózkodási ideje 10 nap, addig az utóbbi két gáz légköri tartózkodási ideje viszonylag hosszú (10-200 év), a be- és kikerülési arányukat és így légköri koncentrációjukat az emberi tevékenységek jobban meghatározzák.

Az éghajlat-változás tudományos magyarázata.

A klímaváltozás tényét – Láng István akadémikus szerint - általában elfogadják a szakemberek, de a folyamatok magyarázatában, értelmezésében lényegesek a véleményeltérések. A nem vitatott tények a következők:

- a légkör szén-dioxid tartalma az ipari forradalom kezdetekor (a 17. században) 280 ppm volt, ma már 380 (a ppm valaminek a milliomodik része);

- a Föld felszínének átlaghőmérséklete 1950-ben 13,87 Celsius-fok, 2005-ben 14,60. Vagyis kimutatható a globális felmelegedés;
- a szélsőséges meteorológiai és hidrometeorológiai események (árvíz, belvív, özvízszerű esők, aszály, hőség hullámok, szélviharok, korai és késői fagyok stb.) száma, intenzitása és időtartama megnövekedett az utóbbi évtizedekben;
- a szélsőséges események egyre nagyobb és összetettebb gazdasági, egészségügyi, valamint más károkat, problémákat okoznak.

A klímaváltozásra, a változó időjárás jelenségeire kétféle magyarázat van:

1, Alapvetően az emberi tevékenység (elsősorban a fosszilis tüzelőanyagok, vagyis a szén, az olaj, a földgáz elégetésével járó káros, úgynevezett üvegházhatások, továbbá a földfelszín átalakítása) okozza a változásokat, de kisebb mértékben a természeti folyamatok is hozzájárulnak ehhez,

2, A Föld történetében mindig voltak kisebb-nagyobb változások a légkör összetételében, az éghajlatban, és ma is ezek hatása alatt állunk. Ehhez az emberi tevékenység csekély mértékben járul hozzá.

Az első magyarázatot fogadja el a világ szakértőinek széles köre. Az ENSZ Éghajlatváltozási Kormányközi Testület (IPCC) 2007-ben publikált, sorrendben a *Negyedik Értékelő Jelentése* 90%-ra valószínűsíti az antropogén hatást. A második csoportba sorolt magyarázatot tudósok is támogatják, de jóval kevesebben, mint az első csoport képviselői.

Az ENSZ Éghajlatváltozási Kormányközi Testülete (IPCC) 2007-ben megerősítette, hogy az éghajlat jelenleg is változik, és az ember okozta melegedés számos geofizikai és biológiai rendszerre hatással van. A földi átlaghőmérséklet 1906 és 2005 között 0,74 °C-kal emelkedett, amihez a következő húsz évben várhatóan további 0,2-0,4 °C emelkedés járul. Emiatt további, például a sarkvidéki jégtakaró fogyásából és a tengerszint emelkedéséből fakadó következmények immár elkerülhetetlenné váltak.

3. JOGI/POLITIKAI HÁTTÉR

3.1. Nemzetközi

A XX. Század 70-es éveitől mind több megfigyelés és kutatási adat jelzi az üvegházgázok mennyiségének növekedését, ebben az ember szerepét, és felhívják a figyelmet a földi éghajlat lehetséges változására. 1988-ban megalakul az ENSZ Éghajlatváltozási Kormányközi Testülete (az IPCC), amely hírd szerepet tölt be a tudomány és a politika között, a klímaváltozásra vonatkozó ismeretek időszakonkénti értékelésével és közreadásával. Első jelentését 1990-ben adja közre, amelyben leszögezi, hogy az emberi eredetű üvegházgázok a felszín hőmérsékletének emelkedését fogják okozni, és legalább 60%-al kellene csökkenteni a kibocsátásokat. A Norvég Béke Bizottság 2007-ben Nobel Békedíjjal ismerte el az IPCC tevékenységét. Az éghajlatváltozással szembeni küzdelem csak globális összefogással lehet eredményes. Ezt az összefogást testesíti meg az 1992-ben aláírt ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezmény, amely a legmagasabb szintű cselekvési-keretet és összhangot nyújtja a nemzetközi összefogáshoz. A keretegyezményben a fejlett ipari országok azt vállalták, hogy üvegházhatású gáz kibocsátásaik 2000-ben nem haladják meg az 1990-es szintet, valamint nyilvántartást vezetnek üvegházhatású gáz kibocsátásaikról. A keretegyezményben tett vállalás már az 1990-es évek közepén láthatóan elégtelen volt az éghajlatváltozás problémájának kezelésére. Ez a felismerés hívta életre az 1997-ben elfogadott Kiotói Jegyzőkönyvet. A jegyzőkönyvben a 38 fejlett és átalakuló gazdaságú ország vállalta azt, hogy 2012-ig kibocsátásaikat átlagosan 5,2 százalékkal csökkentik az 1990-es bázisévhez képest. A Kiotói Jegyzőkönyv 2005. február 16-án lépett érvénybe, amelyben az EU-15-ök

már átlagos 8 százalékos csökkentés mellett kötelezték el magukat. Globális klímaügyben legutóbb 2009. decemberében tanácskoztak a világ kormányfői. A december 19-én kiadott Koppenhágai Egyezmény sok szakértő szerint „a nesze semmi, fogd meg jól” kategóriába tartozik, ugyanis:

- A Koppenhágai Egyezményt a legtöbb ország csak tudomásul vette, mivel nem jogilag kötelező, csak politikai egyezség, nem is kell aláírni. Nem csoda, hiszen egyetlen (korábban már megfogalmazott) célszámot tartalmaz: azt, hogy a század végéig lehetőleg a 2 fokos globális átlaghőmérséklet-emelkedési határszinten belül kell maradni.
- Az Egyezmény nem határoz meg kibocsátás-csökkentési célszámot a fejletteknek sem 2020-ra, sem 2050-re, ezeket mind 2010 februárjáig halasztja. A fejlett gazdag országok nem kötelezték el magukat egy 40%-os kibocsátás-csökkentés mellett 2020-ra (1990-hez képest).

3.2. Európai Unió

Az Európai Unió világviszonylatban is a klímavédelem élharcosa. Az Európai Unió a Kiotói Jegyzőkönyvben az EU-15 tagállamokra együttesen vonatkozó 8 százalékos átlagos kibocsátás csökkentést vállalt 2012-re az 1990-es kibocsátási szinthez képest. Azt, hogy a közös vállaláshoz melyik tagállam milyen mértékben járuljon hozzá egy úgynevezett tehermegosztási megállapodáson keresztül határozta meg. Ez a közös vállalás alapozta meg az EU éghajlat-politikájának kereteit.

A kibocsátás-csökkentési erőfeszítések eszközrendszerének kialakításában nyújt segítséget a 2000-ben indított Európai Éghajlatváltozási Program, amelynek fő feladata a Kiotói Jegyzőkönyv célkitűzéseinek eléréséhez megfelelő stratégia kidolgozása. E program eredményeként vezették be 2005-ben az uniós emisszió-kereskedelmi rendszert (ETS). Emellett ennek a programnak az ajánlása alapján született meg azon uniós szabályozás, amely a szintén üvegházhatású fluorozott szénhidrogének kibocsátását korlátozza és ellenőrzi (842/2006/EK rendelet).

A 2004 óta csatlakozott tagállamokra – a Kiotói Jegyzőkönyv keretében – természetesen nem a közös, 8%-os uniós vállalás, hanem az általuk 1997-ben önállóan vállalt kibocsátás-csökkentési célok vonatkoznak.

3.3. Magyarország

Hazánk 6%-os kibocsátás-csökkentést vállalt az 1985-1987 közötti időszak átlagához képest. Az ország leépült nehéziparának csökkenő kibocsátásai miatt különösebb megszorító intézkedések nélkül is teljesíthetők a kiotói kötelezettségek. A megújuló, illetve megújítható energiaforrások arányának növelése szintén fontos feladat, amit az EU előírások is megkövetelnek. Az ország energiafelhasználásának 3,5 százalékát fedezik jelenleg a megújuló erőforrások, amit 2010-ig meg kellene kétszerezni, de ez pillanatnyilag nehezen teljesíthető feladatnak tűnik.

A globális felmelegedés és az azt követő éghajlatváltozás növekvő kockázatára való tekintettel, a hazai klímapolitika – elsősorban az alkalmazkodásra való felkészülés – tudományos megalapozása érdekében, a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, valamint a Magyar Tudományos Akadémia 2003 júniusában hároméves kutatási projekt indítását határozta el. A projekt neve: „A globális klímaváltozás hazai hatásai és az arra adandó válaszok”, illetve a három kulcs-szó (VÁltozás-HAtság-VÁlaszadás) első szótagjaiból képezve: a „VAHAVA projekt”. A projekt *elsődleges célja* a globális klímaváltozás negatív és esetleges pozitív hazai hatásaira való *felkészülés*, különféle károk megelőzése, mérséklése és a helyreállítás előmozdítása.

A Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (NÉS) elkészítését az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye és annak Kiotói Jegyzőkönyve végrehajtási keretrendszeréről szóló 2007. évi LX. törvény írja elő. A nemzetközi kötelezettségvállalásokkal összhangban, első alkalommal a 2008–2025 időszakra kell kidolgozni az éghajlatváltozási stratégiát. A kormány 2009. február 13-i ülésén elfogadta a 2008-2025-re szóló Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiát (NÉS). A NÉS megvalósítására 2 éves Cselekvési Tervek keretében kerül sor.

Rendelet született „az üvegházhatású gázok kibocsátásával kapcsolatos adatszolgáltatásról” (345/2009. (XII. 30.) Korm. rendelet).

Az előttünk álló elkerülhetetlen társadalmi változásokra való felkészülésben kulcsszerepe lehet a megerősödő, klímatudatos településeknek és a helyi közösségeknek, amelyek felismerték, hogy a kialakult helyzetben elsősorban saját magukra és egymás segítségére számíthatnak.

Ebből a célból jött létre a „Klímabarát Települések Szövetsége”, amelynek a működését az MTA Szociológiai Kutatóintézetében működő Éghajlatváltozás Kutatóműhely segíti.

Eddigi munkájuk eredményeként készült el a „Klímabarát Települések” című tanulmánykötet, Tatabánya, Hosszúhetény és Pomáz települések klímastratégiája, Tatabánya hőség és UV-riadóterve, Pilis „Klímabarát üzlet” programja, valamint Pomáz számára az éghajlatváltozással és a helyi vízgazdálkodással kapcsolatos stratégiai anyag

4. LAKOSSÁGI FELMÉRÉS

Benkő Dóra, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Környezetirányítási Szakértő Szakirányú Továbbképzési Szak hallgatója, „Klímabarát településekkel kapcsolatos lakossági attitűd-vizsgálat” (2009. május), szakdolgozatában a szekszárdi klímastratégia megvalósításának vizsgálatára széleskörű kérdőíves felmérést végzett, amelynek keretében 564 fő küldte vissza a kitöltött, 27 kérdésből álló adatlapot.

A felmérés 2009. március és április hónapokban zajlott, Szekszárd város lakosainak körében. A kérdőív részben a nemzetközi vizsgálatokban is szereplő kérdésekre épült, melyet 2006 szeptemberében a KLIMAKKT projekt keretében egyszer már a magyar felnőtt lakosság körében megkérdeztek. A kérdések felhasználása szándékos volt. Azzal a cézzal történt, hogy a szekszárdi eredmény a BBC által készített angol és az országos eredményekkel is összevethető legyen.

Az elemzéseket a teljes lakosságra vonatkozóan és a jövő generációjának számító tizenévesek bevonásával végezték el. A táblákban feltüntetett eredmények az adott kérdésre kapott válaszok százalékos arányait mutatja.

A lakossági felmérésben vizsgált témakörök:

1. a klímaváltozás ismertsége, jelentősége
2. a klímaváltozással kapcsolatos várakozások
3. személyes érintettség
4. a klímaváltozás okai
5. felelősség körök
6. cselekvési hajlandóság: saját szerepvállalás
7. önkormányzati szerepvállalás
8. fizetési hajlandóság

A felmérésből – helyszűke miatt- az alábbi részeredményeket kívánjuk kiemelni. (A teljes szakdolgozat- a szerző hozzájárulásával- a Zöldtárs Alapítvány honlapján – www.zoldtars.hu - megtekinthető.)

Milyen saját tapasztalatai voltak a klímaváltozással kapcsolatosan?

Válaszok	említések száma	százaléka
Évszakok megváltozása, rövidülése, eltolódása	86	15,25
Forró nyár, melegedés	86	15,25
Nagy viharok, orkán erejű szélviharok és ezekből adódó viharkárok	69	12,23
Szélsőséges időjárás	49	8,69
Enyhébb tél, kevesebb hó	47	8,33
Nyáron aszály, szárazság	41	7,27
Változékony időjárás, hirtelen változások, nagy hőingadozás	38	6,74
Csapadék eloszlásának, mennyiségének változása	33	5,85
Mezőgazdasági problémák: kártevők, öntözés, termés minőségi és mennyiségi csökkenése	29	5,14
Egyéb egészségügyi problémák	24	4,26
Jégeső és jégkárok	23	4,08
Erős UV sugárzás	9	1,60
Egészségügyi problémák: asztmás, allergiás megbetegedések	8	1,42
Szmozog levegő	7	1,24
Egészségügyi problémák: fronthatások	5	0,89
Belvíz	4	0,71
Árvíz gyakoriságának növekedése	2	0,35
Gyakoribb avar- és erdőtüzek	2	0,35
Összesen	564	100

A klímaváltozással kapcsolatos saját tapasztalattal a válaszolók közel 50 %-a rendelkezik. Az eredeti táblázatot átalakítottuk a személyes tapasztaltok gyakoriságának csökkenő sorrendjébe.

Ön hajlandó lenne tenni a klímaváltozás ellen?

Válaszok	Férfi (%)	Nő (%)	Összesen (%)
Nem, amíg mások tesznek ellene.	0,00	0,00	0,00
Nem, mert szerintem nem a hétköznapi emberek feladata.	1,56	0,98	1,12
Nem, mert nem tartom súlyosnak a helyzetet.	0,00	0,98	0,74
Nem, mert nem érdekel.	0,78	0,00	0,19

Nem, mert azt gondolom, hogy több pénzbe kerül.	0,00	0,00	0,00
Nem, mert ennél fontosabb problémáim vannak.	4,69	0,98	1,86
Nem, mert nem tudom, hogy mit kellene tennem.	1,56	1,95	1,86
Igen, mert szerintem ez nagyon fontos.	53,91	65,61	62,83
Igen, gyakran teszek ellene, még ha többbe is kerül.	17,97	14,88	15,61
Igen, de csak ha nem kerül több pénzbe.	17,97	14,39	15,24
Igen, de csak az anyagi haszon miatt.	1,56	0,24	0,56

A klímaváltozás elleni cselekvési hajlandóságra vonatkozó kérdésre a válaszolók több, mint 93%-a igennel felelt. Ez azt jelenti, hogy az így vélekedők „elméletileg” klímatudatosak, azonban a hajlandóság nem egyenlő a tevélegességgel.

Ön milyen konkrét lépéseket tesz jelenleg a klímaváltozás ellen?

<i>Válaszok</i>	Férfi (százalék)	Nő (százalék)	Összesen (százalék)
Energiatakarékos izzókat használok.	71,32	71,63	71,56
Szelektíven gyűjtöm a hulladékot.	63,97	67,79	66,85
Gyalog, vagy kerékpárral közlekedem.	41,91	53,37	50,54
Ha van rá lehetőség, évszaknak megfelelő, helyben, vagy minél közelebb előállított/termelt élelmiszert vásárolok.	36,03	41,11	39,86
Tömegközlekedést használok.	33,93	38,94	37,50
Megpróbálom meggyőzni a barátaimat, ismerőseimet, tegyenek ők is a klímaváltozás ellen.	27,21	27,40	27,36
Újrahasznosított termékeket használok.	22,06	26,20	25,18
Biológiailag lebomló tisztítószereket használok.	15,44	25,00	22,64
Komposztálok.	27,94	20,19	22,10
Organikus/bio élelmiszereket vásárolok.	6,62	7,69	7,43
Meggyőződéses vegetáriánus vagyok.	0,00	1,20	0,91
Egyéb.	8,08	5,76	6,34

A táblázatban szereplő kérdés már a konkrét tevélegességekre kérdez rá. A kapott válaszokat az aktivitások csökkenő sorrendjében átrendeztük. Az aktivitások sorrendje egyúttal azt is jelzi, hogy a lakosságot milyen klímavédelmi tevélegességekre lehet mozgósítani, illetve még milyen területeken szükséges – újabb ismeretek, szempontok közreadásával- a közös fellépést erősíteni.

Az alábbiak közül mit/miket tudna vállalni?

Válaszok	Férfi (%)	Nő (%)	Összesen (%)
Kevesebb energia felhasználása otthon és a munkahelyen.	65,44	75,48	73,01
Áttérés a szelektív hulladékgyűjtésre, ill. komposztálásra.	50,00	53,85	52,90
A hulladék mennyiségének csökkentése.	43,38	53,85	51,27
Újrahasznosított termékek használata.	44,12	51,92	50,00
Ház/lakás szigetelése.	59,56	45,67	49,09
Csapadékvíz gyűjtése, és azzal történő öntözés.	49,26	46,39	47,10
Energiatakarékosabb fűtésre való áttérés.	49,26	39,66	42,03
Gyalog vagy kerékpárral való közlekedés az autó helyett.	32,35	38,22	36,78
Több helyben termelt/előállított termék vásárlása.	25,00	29,81	28,62
Tömegközlekedés használata az autó helyett.	28,68	28,61	28,62
Drágább, de energiatakarékosabb termékek vásárlása.	32,35	19,23	22,46
Egyéb.	5,15	0,96	1,99

A jövőbeni vállalások lényegében megegyeznek a jelenbeli aktivitások főbb területeivel, úgymint:

- kevesebb otthoni energiafelhasználás,
- hulladékcsökkentés (szelektív gyűjtés, komposztálás, egyszer használatos csomagoló anyagok kerülése),
- egyéni, ill. tömegközlekedés (az autó helyett).

A felmérés eredményei rendkívül tanulságosak. Jelik egyrészt azokat a területeket, ahol a válaszolók megvalósíthatónak tartják az egyéni, családi szintű klímavédelmi (elsősorban kibocsátás csökkentési) intézkedéseiket. Jelik másrészt azokat a területeket (alkalmazkodások), amelyek szakmai szempontból indokolatlanul háttérbe sorolódnak. A felmérés megállapításait a stratégia és cselekvési tervek készítése során célszerű figyelembe venni.

5. SZEKSZÁRD ÁLLÁSPONTJA A KLIMAVÁLTOZÁS KEZELÉSÉRE

2008. novemberében a 2. Klímanapon, a Brit Nagykövetségen, Szekszárd soron kívül csatlakozott a csökkentsük és mérjük az energia és vízfelhasználásunkat felhíváshoz. Szekszárd vezetése úgy gondolta, hogy ez egy jó kezdet a lakossággal és a település vállalkozásaival a klímatudatosítás elindítására és a mérséklésre.

A Szekszárdi Klímakör megalakítása 2009. február 11-én az első klímakör fórumon Kővári László (GMB elnök) és Bíró Péter (klímamenedzser) kezdeményezésére történt. 2009 nyarán Kővári László megkeresésére a Zöldtárs Környezetvédelmi Közhasznú Alapítvány vállalta a szekszárdi klímakör tevékenységének koordinálását. 2009. októberben Szekszárd Város a Klímabarát Települések Szövetsége tagja lett. A Klímakör 2010. január 25-én kapcsolt magasabb fokozatba, amikor a Polgármesteri Hivatal Nagytermében 50 fölötti érdeklődő részvételével megalakultak a munkacsoportok (energiagazdálkodási, közlekedési, környezeti nevelési, vízgazdálkodási, hulladékgazdálkodási). 2010. 1. felében a munkacsoport

megbeszéléseken elkezdődött a klímastratégia és cselekvési terv elemeinek összegyűjtése, amelynek eredménye a jelenlegi Klímastratégia és 2011. évi Cselekvési Terv tervezet is.

Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzatának álláspontja, hogy a globális klímaváltozáshoz az emberiség, és annak részeként Szekszárd Város Lakossága, Vállalkozásai és Intézményei is hozzájárulnak. Ebből fakadóan közös települési célunk a további üvegházgáz kibocsátások csökkentése, közös települési érdekiink pedig a változásokhoz való alkalmazkodás.

A jelenlegi ismeretek és a személyes tapasztalatok szerint a klímaváltozás következményei és hatásai Szekszárd várost, és annak lakosságát is érintik. Részben a jelen generációk, részben a jövő generációk iránti felelősségtől vezérelve Szekszárd Város Önkormányzata aktívan részt kíván venni az üvegházgázok növekvő kibocsátásának csökkentésében, amely a további, még súlyosabb éghajlati hatások megelőzését szolgálja. Mivel a klímaváltozás már elkezdődött, ezért a változásokhoz, a rendkívüli időjárási eseményekhez történő alkalmazkodás is kiemelt feladat, a szekszárdi lakosok életének, testi épségének, és vagyontárgyai károsodásának megelőzése, a károk csökkentése érdekében.

Az Önkormányzat a klímaváltozás elleni tevékenységét Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiával (NÉS) összhangban, a Klímabarát Települések Szövetségével együttműködve szervezi. Az Önkormányzat a klímaváltozás elleni tevékenységét a Szekszárdi Klímakörön keresztül fejt ki.

A Szekszárdi Klímakör a benne résztvevő, és a hozzá csatlakozó szervezetek (vállalkozások, intézmények, civilszervezetek) és magánszemélyek együttműködése. A Szekszárdi Klímakör a tevékenységét jelenleg öt munkacsoport (energiagazdálkodási, közlekedési, környezeti nevelési, vízgazdálkodási, hulladékgyűjtési) keretében fejt ki. A Szekszárdi Klímakör működésével kapcsolatos koordinációt a Zöldtárs Környezetvédelmi Közhasznú Alapítvány látja el. A Szekszárdi Klímakör tevékenységét a Képviselőtestület által jóváhagyott Települési Klímastratégia és az Éves cselekvési tervek alapján végzi.

Az Önkormányzat a klímaváltozás hatásainak csökkentésére irányuló küldetését az alábbiak szerint fogalmazza meg:

- 1, Az Önkormányzatnak, mint intézményfenntartónak példamutató intézkedéseket kell elindítani és bevezetni az általa üzemeltetett intézmények működésének anyag- és energiatakarékossága terén. A megvalósított intézkedések mintául szolgálnak a hasonló intézményi, vállalkozói és lakossági programokhoz.
- 2, Az Önkormányzat a Szekszárdi Klímakörrel együttműködve fórumot biztosít a lakosság, a vállalkozások és intézmények számára, a klímaváltozással kapcsolatos információk, a megelőzési és alkalmazkodási lehetőségek minél szélesebb körének elérése érdekében.
- 3, Az Önkormányzat a Szekszárdi Klímakörrel együttműködve támogatja a lakosság, a vállalkozások és intézmények közös akcióit, programjait, amelyek a klímaváltozással kapcsolatos megelőzési és alkalmazkodási lehetőségek feltárására, bemutatására és gyakorlati megvalósítására irányulnak.

6. A SZEKSZÁRDI KLIMAPROGRAM

6.1. A program elvei

Az éghajlatváltozás nem kizárólag globálisan kezelendő kérdés. Az egyes településeket, így Szekszárdot is érinti, még hozzá döntően negatívan, hiszen az egyes települések nagyobb arányban hatásviselőként, kismértékben okozóként jelennek meg. Eppen ezért Szekszárdnak egyrészt érdeke, hogy a negatív hatásokat lehetőségeihez képest minél inkább mérsékelje. Ugyanis a globális klímaváltozás egyes tényezői földrajzi helyenként eltérő formában jelenhetnek meg, így azokra sokszor a helyi adottságok figyelembe vételével kell felkészülni. Meg kell találni azokat a beavatkozási felületeket, eszközöket és módszereket, amelyek révén a település lakossága számára a változó körülmények ellenére is élhető lakókörnyezet alakítható ki.

Másrészt – mint a Föld rendszerének, bár picinyke, de mégis szerves alkotó része - erkölcsi kötelessége is a városnak és az itt élőknek, hogy lehetőségeihez mérten visszafogja azokat a tevékenységeket, amelyek hozzájárulnak az éghajlat megváltozásához.

A fentiekből is érzékelhető, hogy a klímaprogram pártoktól független kezdeményezés, azonban minden párt támogatása szükséges. Városi szintű összefogást igényel, hiszen megvalósulása egész Szekszárd érdeke.

A klímaprogram határozatlan időre szól, azonban folyamatos megújítást igényel. Egészen addig tart, amíg a város elkötelezett a klímavédelmi cselekvések mellett.

Bár a program Szekszárdra fókuszál, a város nyilvánvalóan nem más településektől elszigetelten létezik. A vonzáskörzetébe tartozó kisebb települések mindenképp figyelembe veendők a programban.

A város éves költségvetésének elkészítésekor figyelembe kell venni a városi klímastratégiát, illetve az éghajlat változási szempontokat. Az új fejlesztéseknél, illetve közbeszerzéseknél szükséges vizsgálni az éghajlat változási hatásokat is.

A jövőben elkészítendő önkormányzati programokat minden esetben a klímastratégiával összhangban kell megalkotni.

6.2. A megelőzés, a csökkentés lehetőségei

A klímaprogramok elsődleges feladata, hogy elősegítse az üvegházgázok légkörbe bocsátásának csökkentését. Az üvegházhatás ember okozta növekedésének mintegy 55%-áért egyetlen üvegházgáz, a szén-dioxid (CO₂) felelős. Emiatt az üvegházgáz-kibocsátás visszafogása elsősorban a széndioxid-kibocsátás visszafogását kell, hogy jelentse. Ez leegyszerűsítve a fosszilis energiahordozókból származó energiahasználat csökkentését jelenti (fűtés, hűtés, motorizált közlekedés, stb.). A települési klímaprogramoknak nem szabad azonban megfeledkezniük a fennmaradó 45%-ért felelős üvegházgázokról sem! Különösen fontos ezek közül a metán (CH₄), de nem teljesen elhanyagolhatók a dinitrogén-oxid (N₂O), valamint a különböző gázhalmazállapotú halogénezett szénhidrogének, illetve egyes további légnemű halogénvegyületek sem.

6.2.1. Települési energiagazdálkodás

Az épületekben, illetve infrastrukturális létesítményekben fölhasznált energia jelentős része közvetlenül vagy közvetve (a villamos áramon keresztül) szénből vagy földgázból származik. Ezeknek az energiahordozóknak a használata üvegházgázok, például szén-dioxid vagy metán légkörbe kerülésével jár. Így tehát a felhasznált energia mennyiségének a csökkentése az üvegházgázok csökkentését is jelenti.

A lakosság döntő többsége energiagazdálkodási kérdésekben nem túl tájékozott. Éppen ezért elsődleges feladat a szekszárdi lakosság és a vállalkozások energiatudatosságának, tájékozottságának javítása. Ennek érdekében évente energiatakarékossági programokat, illetve például a megújuló energiaforrások népszerűsítése érdekében szakmai napokat javasolt szervezni.

Szekszárd természeti adottságait, földrajzi elhelyezkedését figyelembe véve elsősorban a biomassa, a napenergia és a geotermikus energiák hasznosítását kellene elősegíteni a megújuló, illetve részben megújuló energiaforrások közül.

Lakossági energiagazdálkodás

Magyarországon, így Szekszárdon is nagyjából a következő lakossági háztartási energiafelhasználási tendencia érvényesül:

A háztartásokban felhasznált összes energiának átlagosan

- ~ 75%-át fűtésre,
- ~ 11%-át melegvíz előállításra,
- ~ 7%-át főzésre,
- ~ 2%-át hűtés, fagyasztásra,
- ~ 1%-át mosó- és mosogatógépek használatára,
- ~ 1%-át világításra,
- ~ 1%-át PC, video, audio,
- ~ 2%-át egyéb elektromos berendezések üzemeltetésére fordítjuk. *Forrás: Energia Klub*

A kimutatásból látszik, hogy a fűtési költségek a háztartások energiafogyasztásának 75 %-át teszik ki, így a lakosság részéről ez jelenti a legnagyobb üvegházhatású gáz kibocsátást. A folyamatosan emelkedő energiaárak mellett, könnyen belátható, hogy ez az a terület, ahol a leglátványosabb megtakarítások érhetőek el. Szükséges minél hatékonyabb hőszigetelés kialakítása a város minden épületénél (a panelházak esetében a panelprogram folytatása révén), illetve szükséges minél hatékonyabb fűtési és hűtési rendszerek alkalmazása. Minden esetben fontos betartatni, és szükség esetén szigorítani is kell az építészeti energiahatékonysági normákat.

Kiemelkedő feladat a fosszilis tüzelőanyagok részesedésének csökkentése – helyettük a lehetőleg minél inkább helyben előállított megújuló energiák előnyben részesítése. A lakosság tájékoztatása, segítése a megfelelő megújuló erőforrásokra való áttéréshez.

Önkormányzati energiagazdálkodás

Szekszárdon az önkormányzat energiaköltségei az alábbi költségelemből tevődnek össze: önkormányzati fenntartású intézmények fűtési, használati melegvíz, elektromos energia költségei, közvilágítás költségei, egyéb létesítmények, berendezések üzemeltetése (pl. forgalomirányító berendezések, Magura, Pollack utcai záportárolók átemelői üzemeltetésének elektromos energiaköltségei). Ezek éves szinten több mint 300 millió forintot emésztnek fel. Így az energiafelhasználás racionalizálásának járulékos haszna az energiaköltségek csökkenése.

A lakossági szektorhoz hasonlóan az energiafelhasználás döntő része az épületfűtésre jut. Az Önkormányzatnak példaként kell előjárnia, így az önkormányzati fenntartási intézmények fűtéskorszerűsítése, szigetelése, és nyílászáró cseréje az elsődleges feladatok között foglal helyet.

A városban a közvilágítás, ami közel 4-5 ezer lámpahely üzemeltetését jelenti, jelenleg éves szinten kb. 100 millió forint nagyságú kiadást jelent. A közvilágítás üzemeltetésére az elmúlt

20 évben fordított költségek alakulása jól mutatja a korszerűsítésben rejlő előnyöket. A helyi közvilágítás energiatakarékosági programja keretében 2000. után a higanylámpákat kisnyomású nátrium lámpákra cserélték, ami a higanylámpák 100%-nak vett energiaigényét 37 %-ra csökkentette.

Év	1991	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2009
Költség (M Ft, ÁFA nélkül)	21,0	23,2	31,2	36,9	49,8	62,4	71,0	96,2

Szekszárd közvilágítás ráfordításainak alakulása (Forrás: Szekszárd, Polgármesteri Hivatal)

A Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiában szerepel néhány izzó energiafogyasztásának összehasonlítása.

	Energiafogyasztás (hagyományos 40 W-os izzóval egyenértékű fényt adó izzókra vonatkoztatva)	Élettartam (óra)
Hagyományos izzó	40 W	1000-1500
Halogén	8 W	10000
LED	3,4 W	50000

Az éves áramfogyasztás különböző intézkedésekkel akár ötödére is csökkenthető, oly módon, hogy a beruházási költség 10 éven belül megtérül. Energiatakarékos világítótesteket kell használni az épületekben, a közvilágításnál, továbbá a közlekedési lámpákban.

A települési energiagazdálkodás hatékonyságát mindenképpen javítani kell, részben a kiadáscsökkentés, részben az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése miatt. Ennek érdekében elsődleges feladat, hogy elkészüljön Szekszárd MJ Város Települési Energiastratégiája.

Továbbá az Önkormányzatnak szorgalmaznia kell az önkormányzati és lakóépületek energetikai tanúsítását (2010-ben már kötelező tanúsíttatni az 50 m² feletti nem termelési célú új épületeket, illetve az értékesítésre kerülő lakóépületeket).

Vállalkozási energiagazdálkodás

Szekszárd MJ Város alapvetően mezőgazdasági jellegű település. Nagy energiafogyasztású ipari létesítményei nincsenek. Azonban a sok kicsi sokra megy elv alapján a kis- és közepes vállalkozások energiafelhasználásának racionalizálása is jelentős kibocsátás csökkentést eredményezhet a település életében.

Elsődleges feladat a vállalkozások felmérése, és megkeresése. Továbbá a jelenlegi kiindulási helyzet tisztázása (milyen és mennyi energiahordozót használnak, stb.), melyek alapján startégiái célokat lehet megfogalmazni, és melyet 2-3 évenként felül kell vizsgálni, így nyomon követhetővé válnak az ipari üvegházhatású gáz kibocsátásokban bekövetkező változások.

Fontos, hogy a vállalkozások az új beruházásoknál a klímavédelmi szempontokat előnyben részesítsék. Az energiafelhasználás minimalizálása nemcsak a település klímavédelméhez való hozzájárulást, de jelentős költségmegtakarítást is jelenthetnek egy-egy vállalkozás számára. Ennek elősegítése érdekében tájékoztatni kell a vállalkozásokat lehetőségeikről. Elő kell segíteni a megújuló erőforrások térnyerését.

6.2.2. Közlekedés, szállítás

Megnevezés / Év	1996	1998	2002	2004	2006	2008	2009
Személygépkocsik száma, (db)	10.218	10.288	11.709	12.286	12.262	12.454	12.252
1000 lakosra jutó szgk. száma Szekszárdon	288	291	331,5	350,9	358,8	361,6	
1000 lakosra jutó szgk. száma Tolna megyében	213	216	248,9	265	287,2	304,5	

Közlekedés

A motorizált járművek az olajerőforrások egyharmadát használják fel, és ezáltal jelentősen hozzájárulnak az üvegházhatás kialakulásához, valamint az emberek egészségügyi problémáinak fokozásához. A személygépkocsik továbbá az életteret veszik el a városközpontokból. A '70-es évek Európájában folyamatosan parkolókat építettek addig, amíg az életteret teljesen el nem vették az emberektől. Azóta Európa váltott, ám Szekszárdon a mai napon is parkolókat építenek, parkolóházakat terveznek.

Szekszárd motorizáltsága az elmúlt 10 évben (1998-2008 között) folyamatosan, összesen 21%-os növekedést hozott. Szekszárdon az országos átlagnál magasabb az 1000 lakosra jutó személygépkocsik száma, a városlakók hagyományosan nagy számban közlekednek személygépjárművel.

Forrás: KSH

Míg az autók száma növekedést mutatott, a helyi közösségi közlekedést használók száma folyamatosan csökkent. A rendszerváltáskor még közel 18 ezer felszállás történt a helyi buszokra, de 2005-ben már csak 10 ezren használták a járatokat. Az utasok száma – a fejlesztéseknek köszönhetően - jelenleg stagnál, a 2009. decemberi utasszámlálás a 2005-öshöz hasonló eredményt mutatott.

Egy klímabarát település esetében fontos egy olyan városmag kialakítása, ahol elsősorban nem a motorizált, hanem gyalogos és kerékpáros közlekedés jelenléte, illetve a környezetbarát városi közösségi közlekedés a meghatározó elem. Ehhez létfontosságú egy megfelelő parkolási rend kialakítása, mely a gépkocsiforgalmat távol tartja a városközponttól.

A városi mobilitás alakítása során a fejlesztéseknek arra kell irányulniuk, hogy a közösségi, kerékpáros, és gyalogos közlekedés az egyéni motorizált közlekedéssel szemben ne szenvedjenek versenyhátrányt. **A parkolóházak helyett közparkokat kellene kialakítani és a mélygarázsok árából a közösségi és kerékpáros közlekedést lenne szükséges fejleszteni.** A gyalogos közlekedés feltételeinek erősítése, a kerékpáros lehetőségek fizikai oldali (biztonságos kerékpáros útinfrastuktúra) és szolgáltatás oldali (tárolók, módváltó pontokon kölcsönző rendszer) kielégítése a következő évek feladatai között kell szerepeljenek. **A városi buszmenetrend és a megállóhelyi infrastruktúra - fedett várók, intelligens táblák - fejlesztése fontos lépés ahhoz, hogy ismét egyre több utas használja a szekszárdi buszokat.**

Továbbá a városban elő kell segíteni a nanotech Green Plus környezetbarát folyékony égéskatalizátor széleskörű használatát. Javasolt, hogy minimum a városhoz tartozó járművek alkalmazzák kötelező komponensként, továbbá érdemes elérhetővé tenni az üzemanyag-töltő-állomásoknál, illetve alkalmazni lehet a Gemenc Volán Zrt. járatainál.

Szállítás

A közlekedésből származó üvegházgáz kibocsátás jelentős hányada a közúti áruszállításból fakad. Ennek csökkentése érdekében szükséges a szállított kilométerek tudatos csökkentése. A helyi termékek előnyben részesítése mind a lakosság részéről, mind az önkormányzati intézményi beszerzéseknél elsődleges. A lakosság tájékoztatása, és „megfelelő gyakorlatra nevelése” komoly munka. A fogyasztói társadalomban nem fenntartható igényekhez hozzá szoktatott lakosságot meg kell győzni, hogy a helyi termékeket válassza, ne tartson igényt olyan élelmiszerekre és egyéb termékekre, melyek több száz vagy akár több ezer kilométeres távolságból érkeznek hozzánk.

Mivel a banán jelentős részét a dél-amerikai Costa Ricából, 12.000 km-ről szállítják Magyarországra, ezért a Levegő Munkacsoport kiszámította, hogy 1 kg banán szállításának mekkora a széndioxid lábnyoma. Az eredmény 1,8 kg széndioxid kibocsátás lett. Ha megpuccolunk 1 kg banánt, kb. 60 dkg ehető terméket kapunk. A végeredmény: 60 dkg élelmiszert idehozunk 1,8 kg szennyezés árán. **3:1 a globális klímaváltozás javára.** Ha tehetjük, együnk inkább helyi, közeli termékeket.

Az Önkormányzatnak példát kell mutatni a közbeszerzéseknél és egyéb beruházásoknál, és előnyben kell részesíteni a helyi termékeket és vállalkozásokat. Továbbá segíteni kell az önfenntartás felé mozdulást, és a házi kiskertek kialakítását, megújulását.

6.2.3. Hulladékgazdálkodás

A fokozott üvegházhatásért felelős második legfontosabb üvegházhatású gáz a metán (CH_4). A légkörben a metán csapdába fogja a hőt, és 23-szor hatékonyabb (ebben az esetben károsabb), mint a szén-dioxid. A metánt alapvetően olyan baktériumok termelik, amelyek a szervesanyagokon oxigén hiányában szaporodnak (anaerob baktériumok).

Az ember okozta három legjelentősebb metán kibocsátást okozó tevékenység a fosszilis energiahordozók égetése, a bányászat és a hulladékgazdálkodás (mezőgazdasági és állati eredetű is).

A hulladékgazdálkodás alapvető átalakítása jelentős üvegházgáz kibocsátás csökkentést eredményezhet. A képződő hulladék megfelelő kezelés hiányában a környezetet terheli. A hulladékkezelés módjai az újrahasználat (pl. visszaváltható italos palackok újratöltése), az anyagában történő hasznosítás (más néven újrafeldolgozás, a hulladékból újra terméket állítanak elő), az energetikai hasznosítás (a hulladékkal fűtőanyagot helyettesítenek, pl. cementgyárakban), az égetés (hulladékégető művekben a hulladék ártalmatlanítása céljából), és a lerakás (korszerű, szigetelt és folyamatosan ellenőrzött hulladéklerakó-telepen).

Az anyagában történő hasznosítás révén nemcsak a lerakóba kerülő hulladék mennyisége, de különféle ún. elsődleges nyersanyagok kitermelése (bányászat), felhasználása, és ezáltal a környezeti elemek tisztítása, terhelése is csökkenthető, hiszen a hasznosítható hulladékokból a termelési folyamatokban felhasználható alapanyagok, ún. másodnyersanyagok állíthatók elő. Feldolgozásuk révén kitermelt nyersanyagok mellett jelentősmértékű energiát is megtakarítunk, ezáltal csökkentjük az üvegházhatású gázok kibocsátását.

A lakossági hulladék 30-40 %-a szerves hulladék, mely a hulladéklerakókon anaerob (oxigén hiányos) körülmények között metánt termelése közben bomlik (rothad). Ezen hulladékok lerakóról való eltérítése, elsősorban a házi komposztálás népszerűsítése révén két okból is jelentős kibocsátás csökkentést eredményez. Egyszer a házi komposztálás folyamatában aerob (oxigén jelenlétében) körülmények között korhadással bomlik le a szerves anyag, így nem keletkezik metán. Továbbá ezen hulladékokat nem kell a hulladéklerakókra elszállítani, ami 30-40%-kal kevesebb szállított kilométert is jelenthet.

Hosszú távú feladat, hogy a hulladékok egyre nagyobb része kerüljön hasznosításra, illetve elő kell segíteni, hogy mindez minél közelebb, minél kisebb szállítással valósulhasson meg. Egyszer támogatni kell a szelektíven gyűjtött hulladékok a közelben történő másodnyersanyagként történő felhasználását, másodsor lehetőséget kell nyújtani egyes hulladékok (venyige, papír, stb.) energetikai hasznosítására, akár közintézményeknél is.

6.3. A széndioxid üvegházgáz megkötésének lehetőségei

A légkör növekvő széndioxid koncentrációját csökkentik a szárazföldi zöld növények, a tengeri fitoplanktonok által megkötött mennyiség, valamint az óceáni és a szárazföldi üledékekben főleg kalcium karbonátban (CaCO_3) betárolt széndioxid. Szekszárdon széndioxid megkötésének növelésére a zöldfelületek növelésén keresztül van lehetőség. A zöldfelületek („a zöld környezet”) fogalmába beletartoznak: a települések külterületének mezőgazdaság, erdőgazdaság által hasznosított területei, a belterületen a település közterületeinek növényzete, a parkok, fasorok, cserjék, pázsitok, virágok, az utakat kísérő zöldsávok, temetők, templomkertek növényzete, a családi házak, vagy akár a telephelyek pázsitja, virágoskertje, gyümölcs- és erdei fái, örökzöldjei. Továbbá ide tartoznak a zöldkerítések, a zöldházfalak, a zöldtetők is. A klímavédelem, a településen élők komfortja szempontjából kiemelkedő jelentősége a belterületi zöldfelületeknek van. Az épületek, a sötét színű aszfaltozott utak magasabb hőelnyelő képessége miatt a belterületen kialakuló „hősziget” hatását tudják ezek a zöldfelületek csökkenteni. A település bel- és külterületének „zöldítése” a klímastratégia kiemelkedő jelentőségű kérdése. **Azonban szem előtt kel tartani, hogy a szén-dioxid megkötése fákkal csak akkor működik, ha a faültetést követi a fák gondozása, a csemeték megfelelő életkörülményeinek későbbi biztosítása is, ill. az ezzel kapcsolatos költségek is tervezve vannak.. Továbbá mielőtt faültetésbe kezdünk érdemes átgondolni a már meglévő fák gondozását, a betegek pótlását.**

6.3.1. Önkormányzati zöldfelület gazdálkodás

Szekszárdon egy közelmúltban elvégzett lakossági kérdőíves felmérés szerint a város zöldterületeinek állapotát, azok minőségét a lakosok többsége megfelelőnek ítéli. A vélemények szerint a városban a zöldterületek, közparkok vonatkozásában kifejezett fejlődés érzékelhető az elmúlt években. A Virágos Magyarországért programban Szekszárd évek óta részt vesz, 2004-ben kapta első oklevelét, 2009-ben pedig különdíjjal jutalmazták a települést.

2009 áprilisban indult a „Szépítsük együtt Szekszárdot!” program, amelynek részben célja a város zöldítése. Jelenleg van elfogadás előtti fázisban Szekszárd Megyei Jogú Város Közgyűlésének önkormányzati rendelete a zöldfelület-gazdálkodásról.

Azonban – minden elégedettség ellenére – a további javítási, fejlesztési lehetőségeket kell szem előtt tartani. A zöldfelületi rendszer megfelelő kialakítása klímavédelmi, településökológiai és településképi szempontból is igen fontos, mely utóbbi jelentős tényező a turizmus tekintetében. Ehhez szükséges a zöldfelületi rendszer továbbfejlesztése; a hiányzó zöldfelületi elemek kialakítása, a meglévők használati értékének megőrzése, lehetőség esetén javítása. Fontos, hogy a zöldfelületi rendszer legfontosabb elemének a fáknek települési szintű katasztere aktualizálásra kerüljön, és ennek alapján a közterületi tervezett fatelepítések újra felerősödjenek. (2009-ben 350 db fát ültettek a városban.)

További fejlesztési irány kell hogy legyen ezen felül még a dombvidéken a fatelepítés, ill. a növényzettel való fedettség arányának növelése. Ugyanis a dombvidéki melioráció nem megfelelően megoldott, amit bizonyít a 2010. júniusi esőzések következménye, a hirtelen lezúduló nagy víztömeg, a lemosott talajréteg, és a városba bemosódott lösz lerakódás, porszennyezés. Még több fa és cserje telepítésével mérsékelhetőek lennének a hasonló típusú problémák, ill. azok következményei.

Szekszárd Város Polgármesteri Hivatala és a Zöldtárs Alapítvány közreműködésével Kovács Luca Kinga, a Budapesti Corvinus Egyetem negyedéves tájépítész hallgatója, 6 hetes szakmai gyakorlat keretén belül 2010 júliusában a Rákóczi utca, Mátyás király utca, Pollack Mihály utca és Patak utca által határolt utcákban a fák állapotfelmérését és értékelését végezte el. A felmérésnek két fő célja volt: a fa egészségi állapota szempontjából indokolt-e a beavatkozás (visszametszés, esetleg kivágás), az elektromos vezeték veszélyeztetése szempontjából indokolt-e a beavatkozás. A terület 1238 db fájának értékelése alapján néhány esetben kivágásra, 157 esetben fatelepítésre tett javaslatot. A javasolt telepítés bruttó költsége 2,7 millió Ft.

6.3.2. Lakossági zöldfelület gazdálkodás

Az Első Magyar Karbonsemlegesítő Intézet (EMAK) széndioxid (CO₂) kalkulátora szerint egy Ford típusú, 1,6 literes motortérfogatú, benzinüzemű személygépkocsi, ha 10 kilométert tesz meg, ezalatt 1,827 kg széndioxidot bocsát ki. Ezt a széndioxid mennyiséget egy kifejlett lombos fa egy év alatt köti meg². Mit tehetünk? A lakókörnyezetünk zöldítése (akár lakáson belül, akár kívül, a kertben, a házfalon, kerítésen, a hétvégi telken) az egyik legkiválóbb lehetőség a klímaváltozás hatásainak csökkentésére, illetve a változáshoz való alkalmazkodásra. **A zöld szép, a több zöld még szebb!**

Azon túl, hogy Szekszárd város Helyi Építési Szabályzata (HÉSZ) elő is írja az építési övezetenkénti zöldfelület legkisebb mértékét az építési telek százalékában – amit folyamatosan fenn kell tartani –, a lakókörnyezetünk zöldítésének túlnyomórészt pozitív hatásai vannak. Az előző fejezetben leírtakon túlmenően a zöldfelületek a lakókörnyezet mikroklímájának és ezáltal hétköznapi közérzetünk egyik legfontosabb alakítói.

Növelik a levegő pártartalmát, a párologtatás hűtő hatásán keresztül csökkentik a felmelegedést, az épületek közötti terekben kisebb légmozgás keltésével segítik a belterület átszellőzését. Esztétikai hatásuk megnyugtató, növelik a környezet tájképi értékét. Hozzájárulnak a por- és légszennyezés csökkentéséhez, a zaj elleni védelemhez. A növények felületén, a leveleken, ágakon a zaj egy része visszaverődik, vagy elnyelődik. A levelek közötti légréteg szigetelő hatású, ezért a jól megtervezett növényfal 5-10 decibellel is képes a védendő épület zajterhelését csökkenteni. A levelek mozgásának zaja, susogása, egyenletes, nyugtató hangjával a patak csobogásához hasonló relaxáló hatást vált ki. A nyári kánikulában egy lombos diófa árnyéka egyedülálló ingyenes szolgáltatás. A lakóépületet délről árnyékoló lombos fák nyáron megakadályozzák az épület túlmelegedését, az északi örökzöld sövény védi az épületet a hideg őszi-téli szelektől. A zöldtető, a zöldfal jelentősen csökkentheti a fűtési-hűtési energiaszükségletet. A beltéri növények párologtatásukkal növelik a helységek pártartalmát, megfogják a szálló por egy részét, meghatározott növények megkötik a farost-lemez bútorokból kipárolgó formalin vegyületeket. Oxigéntermelésük révén növelik a beltéri levegő oxigéntartalmát, ami kellemesebb közérzetet biztosít. Az ősszel-télen lehulló falevelek – egy esztétikus kerti komposztálóban- kiváló komposztalapanyagot biztosítanak. Viszont a fákkal, növényekkel törödni is kell, amit busásan meghálálnak.

6.3.3. Intézményi, telephelyi zöldfelület gazdálkodás

Az intézmény, a vállalkozás vezetése a környezeti, a természeti értékek, a klímavédelem iránti elkötelezettségét – egyebek mellett- a telephely zöldfelületi rendszerének a kialakításával is alátámaszthatja. (Az intézményi területek, az ipari, kereskedelmi, mezőgazdasági, stb. telephelyek zöldfelületének legkisebb mértékét szintén a Helyi Építési Szabályzat határozza

² Ugyanez a személygépkocsi egy budapesti oda-vissza út során összesen: 63.945 kg CO₂-öt bocsát ki, amit 7 darab fa egy év alatt köt meg. (www.emkas.hu)

meg.) Azon túl, hogy az előző fejezetben ismertetett zöldfelületi szolgáltatások egy telephely esetén is fennállnak, további előnyök is jelentkeznek. A telephely a dolgozók munkahelye. A beszállítókkal, a vevőkkel, a különböző szolgáltatókkal és partnerekkel való találkozások színtere is egyben. A klímavédelmi szempontból hasznosan és esztétikusan kialakított telephelyi zöldfelület a vállalkozás üzleti sikeréhez jelentősen hozzájárulhat.

6.4. Az alkalmazkodás lehetőségei

A klímaváltozás hatásai Szekszárdon is jelentkeznek. Az alkalmazkodás az egyre változó, „állandóan-szeszélyessé” váló időjárási viszonyokhoz történő alkalmazkodást jelenti. Az alkalmazkodás, a személyi és vagyoni károk megelőzése, csökkentése jól felfogott, közös érdekünk.

Szekszárdon a 2010. május-júniusi rendkívüli esőzések az önkormányzati fenntartású létesítményekben (utak, vízelvezetők, stb.) 300 millió forint fölötti kárt okoztak. A lakossági ingatlanokban okozott károkról pontos adat nincs, a Műszaki Iroda szakemberei több százmillióra becsülik. Szekszárd 3418 ha szántóterületéből kb. 400-500 ha a belvizes, vagy vízzel telített terület, amely mezőgazdasági művelésre 2010-ben már nem alkalmas.

6.4.1. Hőhullámok

A tartós meleg próbára teszi a szervezetet, és a meleg különösen akkor viselhető el nehezen, ha magas páratartalom is párosul hozzá. Hőségriasztások idején jelentősen növekszik a szív- és érrendszeri panaszok, az agyvérzések, embóliák száma, ráadásul a járványok is könnyebben terjednek.

Egyre gyakoribbak a hőhullámok.

- *Bozó László* akadémikus, az Országos Meteorológiai Szolgálat (OMSZ) elnöke szerint korábban is voltak olyan hőhullámok, mint mostanában, a különbség az, hogy nem olyan sűrűn. Az OMSZ adatai szerint 1901 és 1949 között mindössze öt esetben fordult elő, hogy az átlaghőmérséklet három, vagy több napon keresztül meghaladta a 27 Celsius fokot. 1950 és 1989 között már hat ilyen periódusról tudunk, az azóta eltelt több, mint húsz évben pedig húsz ilyen esetről tudunk.
- Magyarországon az ÁNTSZ tisztifőorvosa 2010. július 14-18. közötti időszakra elrendelte a hőségriadót.
- Az ÁNTSZ bejelentette, hogy az egyre növekvő bőrrákos megbetegedésekért is felelős rendkívül magas UV (ultraviola) sugárzás miatt délelőtt 10 és délután 3 óra között nem tanácsos napra kimenni, napozni meg tilos.
- Az Országos Meteorológiai Szolgálat már 2009. július 13.-án is országos sajtóközleményben hívta fel a figyelmet, hogy azon a héten akár a 8,3-as extrém értéket is meghaladhatja az UV-B sugárzás!
- 2010. július 14-én az ország túlnyomó részén 37-38 °C-os hőmérsékletet mérnek.

A gyakoribb, tartósabb és erősebb hőhullámokhoz való alkalmazkodás eszköze lehet például: települései hőségriadó-terv, UV-riadó terv kidolgozása; a „kritikus infrastruktúra” zavarainak megelőzése, mérséklése; az árnyékolás megoldása minden helyen, ahol erre szükség van; faültetés (mivel a fák nagymértékű párologtatásuknak köszönhetően csökkentik a nappali maximum hőmérsékletet). Az előrelátó, tervszerű zöldfelület gazdálkodás jelentős mértékben csökkenti a hőhullámok kedvezőtlen hatásait.

6.4.2. Vízgazdálkodás, szélsőséges csapadékesemények

Szekszárd dombvidéki elhelyezkedéséből fakadóan kiemelkedő jelentősége van a növekvő extrémításúvá és egyre gyakoribbá váló extrém csapadékeseményekhez való alkalmazkodásnak, ennek részeként a víz helyben tartásának, illetve a nagy mennyiségű csapadékvíz elvezetésének.

Szekszárdon a 2010. májusi 208,7 mm és a júniusi 178,9 mm csapadék hatására a dombvidéken eróziós árkok keletkeztek. 10-20 cm átmérőjű fákat mosott ki a víz, 100 éves rakott pincék beszakadtak, épületrészek, épületek károsodtak, a város mélyebb részein fekvő utcákat iszap borította el, a házak alagsora víz alá került, kazánok telítődtek vízzel és iszappal, az Epreskerti utcában ipari csarnokok kerültek víz alá.

Szekszárdon az 1970-es években elindított meliorációs programok (A szekszárdi dombvidék és a Sárköz meliorációja) tapasztalataira építve, a változó, szélsőségesé váló csapadékviszonyokat figyelembe véve folytatni kell a meliorációt. Jelentős mértékben a dombvidéki területek vízmegtartó képességén múlik, hogy a város laposabb, keleti része mekkora víz- és iszapterhelést kap.

Elsődleges feladat a csapadékvíz gazdálkodás preventív része (pl. árkok, lefolyók hálózata és gondozása), az esővíz, mint természeti érték összegyűjtése, és szükséges esetben (pl. aszálykor) felhasználása a mezőgazdaságban (víz tározók létrehozása és gondozása). Hosszú távon jóval kifizetődőbb e prevenció feltételek megteremtése, mint az utólagos, és véletlenszerű kár-, és katasztrófa elhárítás.

Tény azonban, hogy a lakosság többségében, még a saját tulajdonának időszakos karbantartására sincs felkészülve, nemhogy annak megvédésére. Illetve nem teszi meg azt se, amit megtehetne, Pl. a házuk, telkük, üzemük, telephelyük stb. előtti - melletti víz elvezetők (árkok, átereszek, bejárati hidak alja) tisztítása, gyomtalanítása, meder formázása, stb. Cél, hogy a lakosság rövid távú érdekein túllépve, a távolabbi hatások figyelembevételével ne elvárja a teljes körű „kiszolgálást”, hanem saját maga tegye meg a lehetséges dolgokat.

6.4.3. Erdőtűzek

Az éven belüli csapadékviszonyok átrendeződésével, a szárazabb nyári időszakok növekedésével párhuzamosan nő annak kockázata, hogy a város környezetében erdőtűzek lépjenek fel. Ennek megelőzése, egyáltalán a veszély tudatosítása érdekében rendkívül fontos:

- a tűzgyújtási szabályok, tilalmak tudatosítása a lakosság körében,
- a tűzgyújtási szabályokat megszegőkkel szemben hatékony eljárási rend kialakítása,
- tűzoltósági oltókapacitás fenntartása, növelése.

6.4.4. Környezeti nevelés, klímatudatosság

A települési klímaprogramok sikerének egyik kulcsa, hogy az adott település lakói minél inkább érzékenyek legyenek az éghajlatváltozás problémájára. Vagyis tisztában kell lenniük azzal, hogy az éghajlatváltozás súlyos probléma, amelynek kapcsán azonnali cselekvésre van szükség az ő részükről is. Ez az érzékenység az egyik fontos feltétele új viselkedési normák kialakulásának, és ezek révén a konkrét megelőzési és alkalmazkodási cselekvéseknek. Ám van legalább még egy fontos feltétel: az embereknek tisztában kell lenniük azokkal a cselekvési lehetőségekkel is, amelyek a probléma megoldását elősegíthetik.

Ezek közül is kiemelendő a jövő nemzedékének felkészítése az új életviteli, életmódbeli, környezettudatos viselkedést magában foglaló változtatások szükségszerűségére. A környezeti nevelés szerves részét kell, hogy képezze a városi fenntartású oktatási-nevelési-művelődési

intézmények programjainak, ezzel is hozzájárulva a városi – és ezen belül az intézményi – klímastratégia megvalósításához.

A szokásos ismeretterjesztéseken, és ad hoc akciókon túl a mindennapi életre nevelés egyik fő szempontjává kell válni a környezettudatos magatartás kialakításának. A programok kidolgozásába ezért az egyes korosztályok nevelőin, pedagógusain kívül a klímakör szakértőit is be kell vonni.

6.4.5. Kritikus infrastruktúrák védelme

Kritikus infrastruktúra fogalma: „A nemzeti, szövetségi és uniós infrastruktúra azon létfontosságú elemei, amelyek jelentős károsodása, üzemzavara, vagy megsemmisülése súlyos következményekkel járna a nemzet, vagy a nemzetek biztonságára, a gazdaságra, a környezetre és a közegészségre, illetve az egyes kormányok, az állam hatékony működésére.”

A kritikus infrastruktúra elemei: informatikai és kommunikációs rendszerek, távközlés, katasztrófavédelem, energiatermelés és elosztás, bank-és pénzügyi szektor, vízellátás-közművek, szállítás és közlekedés, közegészségügy, élelmiszerellátás.

A kritikus infrastruktúrák zavarai nemcsak nemzeti, hanem települési szinten is rendkívül komoly problémákat, károkat okozhatnak a megszokott életvitelünkben.

Fákat döntött ki, háztetőket tépázott meg a hét végi viharos idő, ráadásul az erős szél miatt megint összeomlott több megyében az E.ON elektromos rendszere. Volt olyan település, ahol 46 órán át nem volt villany. Tavaly január óta többször is összeomlott az E.ON elektromos hálózata viharok miatt. Májusban volt olyan nap, amikor 100 ezer fogyasztónál nem volt villany. Múlt októberben 40 ezren maradtak áram nélkül. Tavaly január végén két-három napig nem volt villany 120 Zala és Vas megyei településen, miután a viharos szél és a havazás miatt sorra dőltek ki a villanyoszlopok, szakadtak el a vezetékek. Sok családnál nem sikerült megmenteni a fagyasztóládák tartalmát, a benne tárolt csirkehús, hurka, zöldség sok családnál tönkrement.

(Népszabadság/ 2010. augusztus 17.)

A helyi katasztrófavédelemmel együttműködve tájékoztatási és cselekvési tervet kell készíteni a helyi lakosság, a vállalkozások, az intézmények és a média számára, hogy a kritikus infrastruktúrák adott zavara esetén mi a leginkább célravezető hozzáállás.

7. A SZEKSZÁRDI KLÍMAPROGRAM KORMÁNYZÁSI ESZKÖZEI, LEHETŐSÉGEI

A Szekszárdi Klímaprogram folyamatos megvalósításához, a helyi klímaügy „kormányzásához” mindazok a szervezetek, intézmények, vállalkozások, lakosság és civilek hozzájárulhatnak, akik a Szekszárdi Klímakört jelenleg alkotják, illetve munkájához a jövőben csatlakoznak. A közreműködő szervezetek közül legtöbb lehetősége az Önkormányzatnak van arra, hogy a település fenntartható, klímatudatos fejlődése érdekében a települési klímaprogram megvalósulását előmozdítsa. Az első lépéseket Önkormányzat megtette azzal, hogy kezdeményezte a Szekszárdi Klímakör megalakítását, belépett a Klímabarát Települések Szövetségébe és a klímakörrel együttműködve klímastratégiát és cselekvési tervet készít, illetve fogad el. A továbbiakban az Önkormányzat beavatkozási, „klímaügyi kormányzási” lehetőségei az alábbiak szerint körvonalazhatók.

7.1. Klímavédelmi intézkedések az önkormányzati fenntartású intézményeken belül

A közel félszáz önkormányzati fenntartású intézmény éves energiaszámlája 200 millió forint feletti. Az önkormányzatnak számos eszköze, lehetősége van arra, hogy az általa fenntartott

intézményekben energiatakarékossági, ill. hatékonyságot növelő, példaértékű intézkedéseket vezessenek be, az alábbiak szerint:

- önkormányzati energetikus foglalkoztatása,
- az egyes intézmények energiagazdálkodási adatbázisának létrehozása,
- összes intézményre kiterjedő energia-audit és ütemezett beruházási javaslatok készítése,
- adatforgalom kialakítása az energetikus és az intézmények között,
- az intézmények, épületek karbantartóinak, gondnokaink energetikai képzése, oktatása,
- érdekeltségi rendszer kialakítása, a megtakarítások egy részének intézménynél hagyása,
- rendszeres belső tájékoztatás az elért megtakarításokról,
- ötletbörze pályázat a kis költségű megtakarítások lehetőségeiről.

7.2. A települési szintű tervezés és szabályozás klímaérzékeny alakítása terén

A települési szintű tervezésben már jelenleg is vannak a fenntarthatóság, a klímavédelem irányába mutató tervek (pl. hulladékterv, vízkár-elhárítási terv, iskolák környezeti-nevelési programja). A jelen klímastratégia kiemelten ide tartozik. Azonban további tervek, pl. az önkormányzati intézmények energiahatékonysági terve, vagy lakossági energiatakarékossági irányelvek, szintén jól szolgálhatják a helyi klímavédelmi erőfeszítéseket.

Az önkormányzat szabályozási elképzelései a településrendezésen és az önkormányzati rendeleteken keresztül valósíthatók meg.

7.3. Közvetlen szolgáltatások és források nyújtása révén

Az önkormányzatnak, illetve az önkormányzati többségi tulajdonú vállalkozásoknak (pl. Szekszárdi víz- és Csatornamű Kft., Alisca Terra Hulladékgyűjtési Kft.) számos lehetőségük van arra, hogy a klímavédelemmel összefüggő szolgáltatásokat, tanácsadást nyújtsanak a lakosság részére, pl.:

- lakossági energia tanácsadó iroda,
- víztakarékossági tanácsadó szolgálat,
- hulladéktakarékos vásárlás, komposztálás.

Az Önkormányzat saját, vagy pályázati források átadásával ösztönözheti a lakosság energiatakarékossági felméréseit, beruházásait, mint ahogyan ez már a panelprogram keretében megvalósult.

7.4. Zöld közbeszerzés

Az Önkormányzat az általa fenntartott intézményeken, a 100%-os, vagy többségi tulajdonú vállalkozásain keresztül rendkívül jelentős volumenben vesz igénybe szolgáltatásokat, rendel meg különböző termékeket. A szolgáltatások, termékek, beruházások, stb. megrendelésekor lehetősége van a klímavédelmi szempontok érvényesítésére az úgynevezett „zöld beszerzési” irányelveken, vagy szabályzaton keresztül.

A Szekszárdi Klímakör „klímaügyi kormányzati” lehetőségei a sokszínű, és növekvő klímaköri tagságán keresztül érvényesülnek. A Klímakör a civilszervezetekkel, a lakossággal, a vállalkozásokkal, az intézményekkel együttműködve, azok klímaérzékenységét, tájékozottságát, cselekvési hajlandóságát és képességét növelve kívánja a települési klímaprogram folyamatos megvalósulását előmozdítani.

8. EGYÜTTMŰKÖDÉSEK

8.1. Településen belül

Az együttműködés a szekszárdi klímaprogram alfája és omegája.

Az önkormányzat által támogatott, a lehető legszélesebb „lakossági-civil-vállalkozói-egyéb szervezeti” együttműködések nélkül a klímaprogram megvalósítása erőtlen, esetlen és csak korlátozottan eredményes lehet. A klímaprogram kiváló lehetőséget kínál a helyi közös ügyben érdekelt felek együttműködésének kibontakoztatására, begyakorlására. Szekszárdon több száz civilszervezet létezik! Papíron! Az elmúlt években az Önkormányzat által támogatott, és a Tolna Megyei Civil Szolgáltató Központnál (CISZOK) is bejelentkezett szekszárdi székhelyű civilszervezetek száma 281 db. Ezek a civilszervezetek a saját működési területükön mind-mind bevonhatók ma szekszárdi klímaprogramba. Ennek érdekében az x. számú mellékletben közöljük a civilszervezetek listáját. Ezek a szervezetek képesek lehetnek rendkívül jelentős közös programok megszervezésére, közös végrehajtására.

(„Ha elmondasz valamit, másnap a hallgatóság 10 %-a emlékszik rá. Ha képen is bemutatsz, akkor talán az egyharmada. Ha működés közben mutatod meg, akkor több mint a fele, de ha együtt csináljátok, akkor legalább a kétharmada.”)

A településen belüli együttműködés gyakorlatilag mindenkinek - aki Szekszárdon dolgozik, él, lakik, aktív, tanuló, vagy nyugdíjas, hosszabb-rövidebb ideig itt tartózkodik - az érdeke, de különösen az alábbi személyek, szervezetek bevonása lehet fontos:

- civilszervezetek,
- vállalkozások,
- pedagógusok,
- egészségügyi szakemberek,
- katasztrófavédelmi szakemberek,
- egyházak,
- véleményformáló személyiségek,
- média.

Az önkormányzati képviselők, a Polgármesteri Hivatal dolgozóinak, az önkormányzati fenntartású létesítmények dolgozóinak klímaérzékenysége, példamutatása kiemelkedő jelentőségű.

A következő fejezetben bemutatásra kerülő „Szekszárdi Klímakör szervezeti felépítése” ábra a településen belüli együttműködők nagyobb csoportjait tartalmazza.

8.2. Településen kívül

A településen kívüli szervezetekkel, személyekkel való együttműködések elsősorban az információkhoz jutást, a legjobb eljárások, megoldások („best practice”), a helyi programokhoz felhasználható források, pályázatok megismerését szolgálják. A Szekszárdi Klímakör elsődleges külső kapcsolata a Szekszárd Város Klímabarát Települések Szövetségi tagságából adódik. Ugyanis ez a Szövetség a klímabarát települések információval történő ellátása és érdekeik képviselésére jött létre. A külső kapcsolatokba azonban célszerű figyelembe venni mindazon Szekszárdi Klímakör tagok és a vele együttműködők külső kapcsolatait (pl. helyi civilszervezet kapcsolatait másik helyi, illetve országos civilszervezetekkel), amelyek további információkat jelenthetnek a helyi klímaügy számára. Rendkívül fontos, hogy a különböző együttműködések, kapcsolatokból származó információk rendszerezésre kerüljenek és a helyi szereplők számára hozzáférhetőek legyenek. A Szekszárdi Klímakör működésének jelenlegi kezdeti szakaszában a hozzáférésre a klímakoordinátori feladatokat ellátó Zöldtárs Alapítvány biztosítja a felületet. (www.zoldtars.hu, info@zoldtars.hu)

9. A KLIMAPROGRAM SZERVEZETI, INTÉZMÉNYI FELTÉTELEI

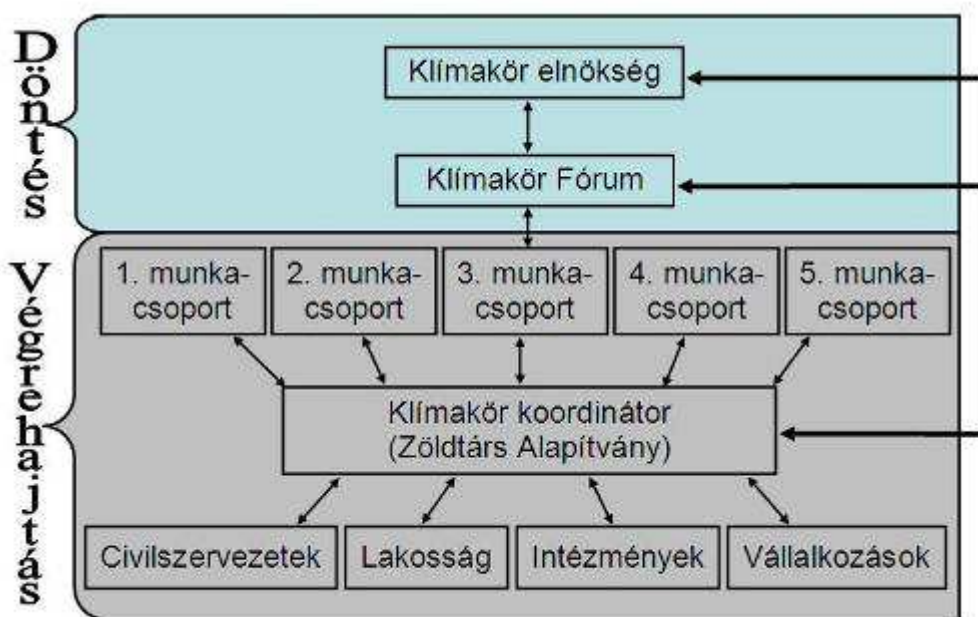
Szekszárd Megyei Jogú Város Közgyűlése a 195/2009. (IX. 24.) számú határozatával kinyilvánította, hogy - egyetértve az egyesület céljaival – csatlakozik a Klímabarát Települések Szövetsége Egyesülethez.

Ebből fakadóan:

- kezdeményezi a Szekszárdi Klímakör létrehozását, amely az önkormányzat, a helyi civilszervezetek, a lakosság és a vállalkozások együttműködése, a szekszárdi klímaügyek fóruma,
- tagdíjat fizet,
- települési klímastratégiát alkot és fogad el,
- klímakoordinátort foglalkoztat,
- klímaalapot hoz létre.

A Szekszárdi Klímakör – az Önkormányzat támogatásával – kezdeményezi és hajtja végre a programokat, a klímakoordinátor aktív közreműködésével.

A Szekszárdi Klímakör szervezeti felépítését a következő ábra mutatja:

Az egyes szervezeti egységek munkarendje

- Szekszárdi Klímakör Fórum: évente 2-3 ülés
- Szekszárdi Klímakör Elnökség: évente 4-5 ülés
- Munkacsoportok: évente 4-5 ülés
- Koordinátor: Folyamatos elérhetőség

A Klímakör munkacsoportjai:

- Hulladékgyűjtés
- Energiagazdálkodási
- Közlekedési
- Vízgazdálkodási
- Környezeti nevelési, oktatási

Az egyes munkacsoportok felépítése: 1 fő vezető, 2 fő helyettes + tagok

Szekszárd Város Klímastratégiáját, annak módosítását az Önkormányzati Képviselőtestület hagyja jóvá. A klímastratégia által megszabott kereteken belül a Szekszárdi Klímakör Fórum határozza meg a stratégia végrehajtását szolgáló éves cselekvési tervet. A Szekszárdi Klímakör Fórum tagja az a természetes, vagy jogi személy, aki a tagság iránti kérelmet írásban a Klímakör elnökség felé benyújtja és éves tagdíjat fizet. (A tagdíj mértéke: vállalkozások, egyéb szervezetek esetében 2.000 Ft/év, természetes személyek esetében 1.000 Ft/év, diákok, nyugdíjasok esetében 500 Ft/év) Az éves cselekvési terv végrehajtását, a terv szükséges módosítását (a támogatási, pályázati, stb. lehetőségek függvényében) a Szekszárdi Klímakör Elnöksége felügyeli. A Szekszárdi Klímakör Elnökségét hét fő - az öt munkacsoport vezetője, az Önkormányzatot képviselő tag és klímakoordinátor képviselője - alkotja. A Szekszárdi Klímakör elnökségének munkaszervezete a klímakoordinátori feladatokat ellátó Zöldtárs Környezetvédelmi Alapítvány. A Klímakör tevékenységének szakmai háttérét részben az egyes munkacsoportokba bevont, illetve bevonásra kerülő szakemberek, részben a koordinátori feladatokat ellátó Zöldtárs Alapítvány és a vele együttműködő szakemberek adják. A Szekszárdi Klímakörhöz az aktuális hazai és nemzetközi klímavédelmi információk elsősorban a Klímabarát Települések Szövetségén keresztül jutnak el, amely Szövetségnek Szekszárd Önkormányzata is tagja.

10. A KLIMAPROGRAM FINANSZÍROZÁSA

A Szekszárdi Klímakör működésének meghatározó eleme az Önkormányzat által kezdeményezett, széleskörű önkéntes együttműködés a klímaváltozásban érintett helyi lakosság, vállalkozások, civilszervezetek és intézmények között. A szekszárdi Klímaprogram megvalósítása ezért jelentős mértékben társadalmi, önkéntes munkára támaszkodik. Azonban már a program megvalósításának kezdeti, bevezető fázisában is (figyelemfelkeltés, tájékoztatás, együttműködések elindítása, stb.) meghatározott anyagi, pénzügyi erőforrások szükségesek. A program későbbi fázisaiban valószínűleg már további jelentősebb források bevonására lesz szükség.

Szekszárdon az elmúlt 10 évben a panelprogram keretében 5077 db lakás utólagos hőszigetelését végezték el, amely komoly energia-megtakarítást – és ezzel üvegházgáz kibocsátás csökkentést!- jelent a szolgáltatónak, kisebb fűtési költséget a lakosoknak. A beruházások egy-egy harmadát az állam, az önkormányzat és a lakosság finanszírozta. Az Önkormányzat bruttó 397 millió Ft összeggel támogatta ezt a programot.

A Szekszárdi Klímakör működőképességének fenntartását, valamint kis forrásigényű programok elindítását az Önkormányzatnak kell biztosítani. Ennek érdekében Önkormányzati Klímaalapot kell létrehozni, amelynek 2011. évi kerete legalább 4 millió forint. A Klímaalapot a tervezett programok és azok költségigénye függvényében növelni kell, aminek forrásai az alábbiak lehetnek:

- 1, Az önkormányzati költségvetésből a klímaprogramra biztosított évenkénti összegek.
- 2, A Szekszárdi Klímakör tagjai által nyújtott támogatások.
- 3, Egyéb szervezetek, személyek által nyújtott támogatások, adományok.
- 4, A Szekszárdi Klímaprogramban résztvevők által elnyert pályázati források.
- 5, A magánszemélyek személyi jövedelemadójának 1%-ából befolyó támogatások.

11. Mellékletek

11.1. A Klímastratégia és a cselekvési terv készítésében közreműködők

Adonics László
Ágner László
Antal Z. László
Bagó Károly
Baka Éva
Baka György
Bakáné Balogh Beáta
Balogh Attila
Baloghné Mayer Zsuzsa
Belasics Edit
Benkő Dóra
Bíró Péter
Bogdán Márton
Bonnyai Péter
Bosnyák Péter
Botos Ilona
Csankó Géza
Csapó Viktor
Csillag Balázs
Dr. Borus István
Dr. Pápa Ágoston
Dr. Péter János
Drinóczi Tibor
Farkas Pálné
Gaál Zoltánné
Gaál Zsófia
Gergely Péter
Herr Teréz
Horváth Erika
Horváthné Papp Ibolya
Huszár Tibor
Illés László
Illés Tamás
Juhász Gábor

Kovács Luca Kinga
Kövári Ildikó
Kövári László
Lacza Gábor
Magyar Károly
Magyar Lajos
Majnay Gábor
Marokity-Járosi Szilvi
Mezei Csaba
Nagy László
Nemessányi Béla
Németh László
Páll Laura
Pap Csilla
Pék Attila Patrik
Pető Gábor
Pócs Edit
Polgár Tamás
Radits Magdolna
Reining János
Sáth József
Schneider Gábor
Siklósi Máté
Simonné Szerdai Zsuzsanna
Stella Béláné
Szintainé Dobrádi Júlia
Sziráki Mihályné
Szűcs Jánosné
Tamási Balázs
Tollár Gergely
Tornóczki János
Tóth Vilmos
Tózsér Béla
Varga Zoltánné (Katalin)

11.2. Szekszárdi székhelyű civilszervezetek

A Tolna Megyei Civil Szolgáltató Központnál 2009-ig regisztrált szekszárdi székhelyű civilszervezetek listája. Az utolsó oszlopban szerepel, hogy 2009-ben részesült-e a szervezet Szekszárd MJ Város Önkormányzatától működési támogatásban.

Egyesület Neve	Tevékenységi kör	Kapcsolattartó	E-mail	Támogatást kapott
"A Jövő Vendéglátóipari Szakemberéért" Alapítvány	Intézményfenntartó	Borbás Istvánné, elnök		nem
"Az Én Ovim" Alapítvány	közéleti	Fetzerné M. Gabriella, elnök		igen
"Déli Fény" Epilepsziával élők Dél-Dunántúli Egyesülete	Szociális	Tornyos Áron, területi képviselő		nem
"Együtt Az Idősekért Alapítvány"	Szociális	Kelemen Istvánné		nem
"Felelős vagyok érted" Alapítvány	Intézményfenntartó	Csapó Eszter, titkár	csapo@fw.hu	nem
"Határok Nélkül" Ifjúsági Művészeti és Művelődési Egyesület	kulturális	Dajka Tibor, elnök	hatarok-nelkul@vivamail.hu	nem
"Kéz Csodák" Hagyományörző Egyesület	kulturális	Serezla Lászlóné, elnök	serezla@terrasoft.hu	nem
"Méltósággal az út végén" Hospice Alapítvány Szekszárd	Szociális	Gieldné Tillmann Erzsébet, elnök	gieldnetillmann.erzsebet@tmkorhaz.hu	igen
"MONDSCHHEIN" Szekszárdi Német Nemzetiségi Kórus Egyesület	Kulturális	Rosenberger Ferencné, elnök		igen
"Pad" Irodalmi, Művészeti és Kulturális Egyesület	kulturális	Dicső Zsolt, elnök		igen
"Platán" Nyugdíjas Klub	Kulturális	Papp Józsefné		igen
"Remete Kápolnáért" Közhasznú Alapítvány	Intézményfenntartó	Halmi János, elnök		nem
"Spéci" Speciális Kutató és Mentő Egyesület	közéleti	Daróczy Attila, elnök	daroczypatila@yahoo.com	nem
"Tehetségekért" Alapítvány	Intézményfenntartó	Tóth Béla, elnök		nem
615.sz. I. Béla Király Cserkészcsapat	környezetvédő	Komjáthy Attila, parancsnok	komsz@freemail.hu	nem
A "Jövő Nemzedékéért" Alapítvány	Szociális	Heilmann Józsefné, elnök		nem
A Diákokért Alapítvány	közéleti	Szűts Lászlóné, elnök		nem
A Faddi Gyermekotthonért Közhasznú Alapítvány	Szociális	Szabó Zsoltné, elnök	faddiotthon@mailbox.hu	nem
A gyermek ember Alapítvány a játszva, tevékeny óvodai nevelésért méltó környezetben	Intézményfenntartó	Simon Attiláné, óvodavezető		nem
A Keresztény Nevelésért Alapítvány	Kulturális	Végh József	comenius@terrasoft.hu	igen
Alapítvány a hátrányos helyzetű fiatalok szakképesítéséhez jutásának támogatásáért	Intézményfenntartó	Lóczi József, elnök	l.g.1@freemail.hu	nem
Alapítvány a Korszerű Urológiáért	Szociális	Dr. Streit Béla, kurátor		nem
Alapítvány a Tolna megyei Fül-orr-gégészeti betegekért	Szociális	Gliedné Tillmann Erzsébet, ápolási igazgató		nem
Alisca Borrend Egyesület	kulturális	Módos Ernő	modosboraszat@axelero.hu	nem
Alisca Nyilai Íjász Egyesület	Sport	Balogh László, elnök	aliscanyilai@freemail.hu	igen
Art "999" Tolna Megyei Egyesület	kulturális	Balogh Jenő, elnök	mabruk@terrasoft.hu	igen

Art Contact Kortárs Művészeti Egyesület	kulturális	Sárvári János	insarvari@gamil.com	igen
Atlétikai Klub Szekszárd	Sport	Takács László, elnök	takacsasz@freemail.hu	igen
Az Egészségért Alapítvány	Szociális	Dr. Kis Mária, elnök	kis.m@oep.hu	igen
Babits Mihály Művelődési Ház - Szekszárdi Díszítőművészeti Szakkör	kulturális	Matókné Kapási Júlia igazgató	babits@axelero.hu	nem
Babits Nyugdíjas Klub Szekszárd	Szociális	Dózsa Gyuláné		igen
Bárka Művészeti Szalon	kulturális	Zsiros Jánosné, elnök	ari@tolna.net	igen
Barta Egészség Közhasznú Alapítvány	Szociális	Rőfiné Bors Éva, kuratóriumi tag	eva.bors@gmail.com	nem
Bartina Néptánc Egyesület	kulturális	Matókné Kapási Júlia, egyesületi titkár	bartina@babitsmuvhaz.hu	igen
Beások Magyarországi Egyesülete	kulturális			igen
Belvárosi Ifjúságért Alapítvány	közéleti	Visontai László, elnök		igen
Betegápolásért Alapítvány	Szociális	Asztalos Györgyné, elnök	apoligh@tmkorhaz.hu	igen
Bezerédj István Szakképzésért Alapítvány	Intézményfenntartó	Villi János, elnök, Bors Márta, kapcsolattartó	bezeredj@keri-szeksz.sulinet.hu	nem
Bölcső Alapítvány	Szociális	Budavári Zita	zita@bolcso.hu	nem
Clark Ádám Flottilla	Sport	Gaál László flottilla parancsnok	gado7@freemail.hu	nem
CORA Egészségvédő Alapítvány	Szociális	Tóthné Martin Erzsébet, titkár	martin.erzsebet@tmkorhaz.hu	nem
Cukorbetegéért Alapítvány	Szociális	Visontainé Balla Ágnes, titkár	visontai.szek@axelero.hu	nem
Csapó Dániel Baráti Kör Egyesület	kulturális	Gáspár Jánosné, elnök	kimpi@citromail.hu	nem
Csiga-Biga Mozgás és Képességfejlesztő Alapítvány	Szociális	Töttösiné Törő Anita	toroanita@freemail.hu	igen
Dicenty Dezső Kertbarát Kör	környezetvédő	Ferenc Vilmos, elnök	postamester@ferencv.axelero.net	igen
Dr. Joó Ferenc Alapítvány	közéleti	Lemle Béláné, elnök	gjg@garayj.sulinet.hu	nem
Dynamic Triatlon Club	Sport	Szélné Bajor Ágnes, Varjas Edit	asz@npp.hu csilla@perfect-phone.hu	igen
ÉFOÉSZ Tolna Megyei Szervezete	Szociális	Dr. Garay Zoltánné, elnök és titkár		igen
Egészséges Iskoláért Alapítvány	Szociális	Antus Györgyné, elnök	antusne@igyfk.pte.hu	nem
Egy Lépés Alapítvány	Szociális	Dr. Bihari Nagy Sándorné	biharins@t-online.hu	nem
EMBUSEN KARATE Sportegyesület	Sport	Ambrus Attila, titkár	ambrusa01@t-online.hu	igen
Erdélyi Körök Országos Szövetsége	kulturális	Dr. Kövesdy Pál, elnök	ekosz@axelero.hu	nem
Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Közhasznú Egyesülete	Szociális	Dr. Madarassy Ágnes	hordo@axelero.hu	nem
Esély a Szekszárdi Díjhátralékosoknak Közalapítvány	Szociális	Boros Ferenc, elnök	feboros@tolna.net	igen
Esélyegyenlőségért Alapítvány	Szociális	Liszicza István, projektvezető	liszicza@tolna.net	nem
Esélyt Tolnáért Alapítvány	Kulturális	Letenyeiné Mráz Márta, elnök		nem
Esőemberkéek Alapítvány	Szociális	Dr. Szabó Péter, elnök	acsi@terrasoft.hu	nem

eszHíd Nemzetközi Művészeti Kulturális és Kommunikációs Egyesület	kulturális			igen
Eszterlanc Alapítvány	Intézményfenntartó	Kaltenecker Andrásné	bolcsi79@tolna.net	nem
Etka Jóga Sportrekreációs Egyesület Szekszárd	Sport	Losoncziné Zana Judit, elnök	zanajudit@freemail.hu	igen
Európaért a Duna Mentén Egyesület	kulturális	Réger Balázs		nem
Fáklya SE Szekszárd	Sport	Márton István	pityuka13@gmail.com	igen
Fanatix Mountain Bike Club	Sport	Ujj Éva	ujj01@t-online.hu	nem
Fehér Bot Alapítvány	Szociális	Kovács Lászlóné, titkár		nem
Fehérlófia SE	Sport	Bernáth Zsolt	feherlofiase@gmail.com	igen
Felelősséggel a Természetért Egyesület	Természetvédelem	Siklósi Máté	siklosi.mate@gmail.com	nem
Férfi Kosárlabda SE	Sport	Sólyomvári Nándor, szakosztályvezető	snandi@freemail.hu	igen
Fitt-Line Sportegyesület	Sport	Támerné Lukács Beáta	fittbetty@yahoo.com	nem
Gagliarda Kamarakórus Egyesület	kulturális	Szegediné Bodó Ágnes, titkár	bodoagi@tolna.net	igen
Garay János Gimnázium Centenárium Alapítvány	Szociális	Martin Márta, elnök		nem
Gemenc Hóllégballon SE	sport	Morvai Tibor, ügyvezető	szigeti.julia@szekszard.hu	nem
Gemenc Judo Klub Egyesület	Sport	Szepesi József		igen
Gemenc Táncsport Egyesület	Sport	Turai Tímea, Elnökhelyettes	mallorc7@t-online.hu gemenctse@extra.hu	igen
Gemenc Természetvédelmi és Sport Egyesület	Sport	Gergely Péter, elnök	gemenc.tse@mail.datanet.hu	igen
Gyermekeinkért Alapítvány	Szociális	Keszthelyi Tiborné, elnök		nem
Gyermekek Szabadidejéért Alapítvány	Kulturális	Matókné Misóczki Mária	matokne@altisk2-szekszard.sulinet.hu	nem
Gyöngysor Alapítvány	Szociális	Nagy Károlyné, elnök	gyongysor7100@gmail.com	igen
Harmadik Évezred Tolna Megyéje Egyesület	kulturális	Szabó Zsófia		nem
Hegyközség	közéleti	Főglein János, elnök	faudit@terrasoft.hu	igen
Hikari Aikido Egyesület	Sport	Szöts Gábor	gaborszots@freemail.hu	nem
Holló Együttes	kulturális			igen
Horgászegyesületek Tolna Megyei Szövetsége	környezetvédő			nem
Humánia Kulturális Egyesület	kulturális	Bosnyák Péter, elnök		nem
I. Béla Alapítvány	közéleti	Dr. Partos János, elnök	hovie51@freemail.hu	nem
Iberican Táncegyesület	Sport	Hancsa Mónika, elnök	hancsamonika@gmail.com	nem
Ifjú Szív Magyarországi Német Nemzetiségi Néptáncgyüttes	kulturális	Gaálné Hoffericsik Dóra, művészeti vezető	gado7@tolna.net	igen
Ifjúsági Fúvószenekari Alapítvány Szekszárd	kulturális	Kovács Zsolt, elnök		igen
Ifjúsági Unió Szekszárd	környezetvédő	Ifj. Baka Ferenc	ifu@ifu.hu	igen
Illyés Gyula Irodalmi Alapítvány	kulturális	Keinráth Adrienne		nem

IPPON Karate Egyesület	Sport	Balogh László, elnök	ippon@freemail.hu	igen
JÁDE Sárkány Tai Chi Sportegyesület	Sport	Cziky Erika, elnök	czikycs@freemail.hu	nem
Jaszlice Családsegítő Közhasznú Alapítvány	Szociális			nem
Jó Tanuló, Jó Sportoló Alapítvány	Sport	Kékesi János, elnök		nem
Kábítószer Egyeztető Fórum	szociális			igen
Kadarka Utcai Óvodásokért Oktatási-Nevelési Alapítvány	Intézményfenntartó	Horváth Erika, elnök	herika61@tolna.net	nem
Kék Madár Alapítvány	Szociális	Mészáros Andrea, ügyvezető igazgató	info@kek-madar.hu	igen
Kerekes Tenisz Sport Egyesület	Sport	Kerekes László	kertenis@tolna.net	igen
Kinyújtott Kéz Alapítvány	Szociális	Németh Györgyi	specisk@specisk.axelero.hu	igen
Kosárlabda Sport Club	Sport	Dr. Sólyom Bódog	ksc@terrasoft.hu	nem
Közalkalmazotti Horgász Egyesület Szekszárd	Sport	Csapó Jenő, elnök		igen
La Leche Liga Szekszárd	Szociális	Csákó Fruzsina	csfr@freemail.hu	nem
Liszt Ferenc Pedagógus Kórus Közhasznú Szervezet	kulturális	Kutny Gáborné, elnök, Tóth Zoltán, titkár	kutny@tolna.net	igen
M9 Postagalamb Sportegyesület Szekszárd	Sport	Tamás István, elnök		igen
Magyar Eszperantó Sakktársaság	Kulturális	Dr. Németh József, elnök	nemeth-j@freemail.hu	nem
Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Szekszárdi Csoport	környezetvédő	Dr. Kis Ernő, titkár	kis.erno@tmkorhaz.hu	igen
Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület Szekszárdi Csoportja	Szociális	Krasznainé Skoda Klára		igen
Magyar Politikai Foglyok Szövetsége Tolna megyei Szervezete	Szociális	Töttös Pál		igen
Magyar Vállalkozói Szalon	közéleti	Illés Tamás, elnök	szalon@szalon.hu	nem
Magyar Vöröskereszt Szekszárd Városi Nyugdíjas Alapszervezete	Szociális	Tóth Istvánné		nem
Magyar Vöröskereszt Tolna Megyei és Szekszárd Városi Szervezete	Szociális	Gulyás Katalin	tolnamegye@voroskereszt.hu	igen
Magyarnóta Kedvelők Baráti Köre	kulturális	Csepregi Antalné, titkár		nem
Mentálhigiénés Műhely	Szociális	Csordásné Kőmíves Ágnes, titkár	mental@mental.hu	igen
Mérey Utcai Óvodásokért Oktatási-Nevelési Alapítvány	Intézményfenntartó	Horvárh Erika, elnök	ovimerey@tolna.net	nem
Mészöly Miklós Egyesület	kulturális			igen
MEVACO a gyermekek családbakerüléséért Alapítvány	Szociális	Jovicsné Szabó Mónika, kuratóriumi tag	jszabo.monika@mevaco.hu	nem
Micimackó Alapítvány	Szociális	Tóth Zoltánné, vezető		igen
MINI-FANI Triatlon SE	Sport	Póla Zoltán		nem
Mozgássérültek Tolna Megyei Egyesülete Bátaszéki Csoportja	Szociális	Schaffler Ádám, elnök	meosz-szekszard@freemail.hu	nem
Művelődési és Szabadidős Intézmények és Szervezetek Tolnatáji Szövetsége	kulturális	Jófoldi Gabriella, titkár	jofoldi.gabi@tolnamegye.hu	nem
Négy Évszak Waldorf Pedagógiai Alapítvány	Intézményfenntartó	Péri Gábor, elnök	peri@internet.hu	igen
Nimród Unokái Kulturális Egyesület	kulturális	Parrag Gyula, elnök	parazslo@freemail.hu	igen

Nők Szekszárdért Közhasznú Egyesület	Szociális	Tóthi Jánosné	nokszekszardert@gmail.com	igen
Nyitni-Kék	Szociális	Nagy Gáspárné	nagy@vivamail.hu	nem
Nyitott Világ Alapítvány	Szociális	Tóth Lászlóné, titkár	tothnemarta@gmail.com	igen
Óceán Könnyűbúvár Kiemelten Közhasznú Sportegyesület	Sport	Hortai Tamás	oceanse@oceanse.hu	igen
Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület Tolna Megyei Szervezete	közéleti	Szabó Zsoltné, megyei elnök	ofeszek@axelero.hu	nem
Országos Nyugdíjas Polgári Egyesület Tolna Megyei Szervezete	közéleti	Dr. Szemes Ferenc, elnök		igen
Ortopédia Alapítvány Szekszárd	Szociális	Dr. Moser Tamás		nem
Otthon Alapítvány	Szociális	Rottenbacher Ádám, elnök		nem
Öko Mátrix Környezetvédelmi Közhasznú Alapítvány	Környezetvédő	Radits Magdolna, elnök	ramoda@tolna.net	nem
Önálló Életért Alapítvány	Szociális	Házi Magdolna, ügyvezető alelnök	haz.magdolna@gmail.com	nem
Örökzöld Dallamok Klub Szekszárd	kulturális			nem
Összkéz Kommunikációs és Művészeti Egyesület	kulturális	Juhász Péter		nem
Parázsló Közhasznú Alapítvány	kulturális	Parrag Gyula, elnök	parazslo@freemail.hu	nem
Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai Kar Diákspport egyesülete	Sport	Christián Anikó	chrisani@igyfk.pte.hu	nem
Peter Cerny Alapítvány	Szociális			igen
Polip Ifjúsági Egyesület	közéleti	Letenyeiné Mráz Márta, elnök	mletenyei@axelero.hu	igen
PTE-IGYFK E-Magyarország Pont	kulturális	Gergely László András, Nyárondi Viktor		nem
Rády Lovas SE és Huszárbandérium	Sport	Dr. Burány Zsuzsanna	kacola@mailbox.hu	nem
Rákóczi Szövetség Szekszárdi Helyi Szervezete	kulturális	Andorka Gábor, elnök	g9g@garayj.sulinet.hu	nem
RE-CAR Autósport Sportegyesület	Sport	Müller László		nem
Rend-Őréért Közhasznú Alapítvány	Szociális	Both László		nem
Roma Hagyományörző és Diákspport Egyesület	kulturális	Kónya József, elnök		igen
Rotary Club Szekszárd	Szociális	Dr. Gesztesi Tamás, elnök		nem
Sani Luludyi Közhasznú Érdekvédelmi Egyesület	Szociális	Dömörötné Solymár Orsolya, elnök	zorsi@freemail.hu	igen
Segíts Rajtam!Hátrányos Helyzetűekért Alapítvány	Szociális	Keszthelyi Krisztina, kuratóriumi elnök	segitsrajtam@freemail.hu	igen
Senior Szabadidő- és Tömegsport Sport Club	Sport	Príger József, elnök, Dr. Balázs András, titkár		nem
Sonnenschein Szekszárdi Német Nemzetiségi Néptánc Egyesület	kulturális	Járfás Miklós, egyesület elnöke		nem
Sportélmény Alapítvány	Sport	Scherer Tamás, elnök	sch2000@freemail.hu	nem
Sportosztály az Utánpótlás Neveléséért Alapítvány	Sport	Dr. Szűcs Lászlóné, Kuratóriumi elnök		nem
STROKE Alapítvány	Szociális	Dr. Kiss Mihály, titkár		nem

Swing Mazsorett és Tánc Egyesület	kulturális	Huszárikné Böröcz Zsófia, titkár	boroczzsofi@freemail.hu	nem
Szabad Lélegzet Alapítvány	Szociális	Dr. Csábi Márta, elnök	csabi_marta@freemail.hu	nem
Szekszárd - Bezons Baráti Társaság	kulturális	dr. Fisi Istvánné	drfisi@gmail.com	nem
Szekszárd Asztalitenisz Club	Sport	Hunyadi Ferenc, elnök	szacszekszard@hotmail.com	igen
Szekszárd Borvidék Kht.	kulturális	Herrné Szabadi Judit	szekszardborvidek@tolna.net	nem
Szekszárd és Környéke Kistérségi Turisztikai Egyesület	környezetvédő	Bognár Cecil, elnök	tourinform.szekszardvaros@axelero.hu	nem
Szekszárd és Környéke Közbiztonságáért Alapítvány	közéleti	Erős Szilárd, elnök	erosszilard@freemail.hu	nem
Szekszárd és Környéke Szabadidős Többcélú Egyesület	Sport	Steig Gábor, elnök	szkszte@citromail.hu	nem
Szekszárd Horgász Egyesület	Sport	Taksonyi László	taklas@t-online.hu	nem
Szekszárd Junior Stars	kulturális	Molnár Ákos Zoltán, vezető		igen
Szekszárd Kórház Sportkör	Sport	Kövesdi Mária, szakosztály vezető	kovesdi66@hotmail.com	igen
Szekszárd Kosárlabda Utánpótlása Neveléséért Alapítvány	Sport	Szabó Miklós, elnök		igen
Szekszárd Környéki Foltvarró Egyesület	kulturális	Acélosné Solymár Magdolna, elnök		nem
Szekszárd Lugos és Facsád Baráti Társaság	kulturális	Dr. Márton Ferenc, alelnök		igen
Szekszárd Parásztai Birtok és Tanyavédő Egyesület	környezetvédő	Szilágyi Károly, elnök		igen
Szekszárd Sportklub Mozgásművészeti, Kulturális és Sport Egyesület	Sport			nem
Szekszárd Színházi Kultúrájáért Alapítvány	kulturális	Matókné Kapási Júlia, titkár	babits@t-online.hu	nem
Szekszárd Újvárosi Római Katolikus Társaskör	kulturális	Gyurkovics János, világi elnök		igen
Szekszárdi Alsóvárosi Római Katolikus Közhasznú Egyesület	kulturális	Kovács Józsefné	klari@gmail.com	igen
Szekszárdi Babits Általános Iskoláért Alapítvány	kulturális	Pappné Kutas Annamária		nem
Szekszárdi Babits Mihály Általános Iskola Német Nemzetiségi Kamara Kórusa	kulturális			nem
Szekszárdi Big Band Alapítvány	kulturális			igen
Szekszárdi Elektromos Sportkör	Sport	Végh Miklósné	vegh1@t-online.hu	nem
Szekszárdi Evangélikus Alapítvány	Szociális	Sefcsik Zoltán, megbízott képviselő	sefcsik@tolna.net	igen
Szekszárdi Extrém Sportegyesület	Sport	Miklós Gábor		igen
Szekszárdi Fekete Gólyák	Sport	Bay Attila, elnök		igen
Szekszárdi Gárdonyi Zoltán Református Együttes Közhasznú Egyesület	kulturális	Naszladi Judit, elnökhelyettes	naszladijudit@freemail.hu	igen
Szekszárdi Gitár Egyesület	kulturális	Csele Lajos, elnök	gitarkvartett@t-online.hu	igen
Szekszárdi Gyermekekért Alapítvány	Szociális	Kocsis Erzsébet, elnök	liza@igyfk.pte.hu	nem
Szekszárdi Ifjúsági Gitárzenekari Alapítvány	kulturális			nem
Szekszárdi Jazz Quartet Alapítvány	kulturális	Béres János, titkár	beresj@lab.hu	igen

Szekszárdi Kamarazenekar Alapítvány	kulturális	Borsiczky Iván Béla, elnök		igen
Szekszárdi Kerékpáros SE	Sport	Steig Gábor, elnök	steig@citromail.hu	igen
Szekszárdi Léleképítő Alapítvány	kulturális	Dr. Tóth Csaba Attila	viktoria@tolna.net	igen
Szekszárdi Madrigálkórus	kulturális	Klézli Mária, elnök	klezlim@freemail.hu	igen
Szekszárdi Magyar-Izraeli Baráti Társaság	kulturális	Friedmann Tamás, elnök		igen
Szekszárdi Meddősegi Alapítvány	Szociális	Dr. Bakó Béla, elnök		nem
Szekszárdi Modellező Klub	sport	Ferenczi László, titkár		nem
Szekszárdi Mozgásművészeti Studó Közhasznú Egyesület	Sport	Huszár Krisztina, elnök	mms@invitel.hu	igen
Szekszárdi Nagycsaládok Egyesülete	Szociális	Takács J. Tamásné	titkar@szdne.hu	nem
Szekszárdi Német Nemzetiségi Egyesület	kulturális	Dr. Józán Jilling Mihály	szeksz.nemet@tolna.net	igen
Szekszárdi Német Nemzetiségi Tűzoltó Fúvószenekar Egyesület	kulturális	Baumann Péter, elnök	baumann@tolna.net	igen
Szekszárdi Nőegylet Egyesület	Szociális	Szabó Zsoltné, elnök	noegylet@terrasoft.hu	nem
Szekszárdi Nyugdíjasok Területi Érdekszövetsége	Szociális	Kósz Istvánné, elnök	szdnyugdijasok@gmail.com	igen
Szekszárdi Origami Baráti Kör, Jilling Mária	Kulturális	Jilling Mária, körvezető	jilma48@invitel.hu	nem
Szekszárdi Polgárőr Egyesület	közéleti	Bakodi Róbert, elnök	brobert1@citromail.hu	igen
Szekszárdi Rádió Klub	Sport	Weisz László, elnök	ha3kna@tolna.net	igen
Szekszárdi Református Alapítvány	Kulturális	Parrag Ferenc, elnök		nem
Szekszárdi Református Népfőiskolai Egyesület	kulturális	Balácsi Zoltán, elnök		nem
Szekszárdi Röntgen Alapítvány	Szociális	Dr. Sík Erzsébet, titkár	sik.erszebet@tmkorhaz.hu	igen
Szekszárdi Sakk Egyesület	Sport	Gál Péter	dongal@mattolna.hu	nem
Szekszárdi SI Klub	Sport	Vörös Antal, titkár	welle-delta@welle.t-online.hu	nem
Szekszárdi Szabadidős Kerékpáros Egyesület	Sport	Schneider Gábor	schgz@freemail.hu	igen
Szekszárdi Szociális Munkás Hallgatók Egyesülete	Szociális	Oroszi Csaba, elnök	civilag@freemail.hu	nem
Szekszárdi Szülésetért Alapítvány	Szociális	Jaszanovics Györgyné, elnök		nem
Szekszárdi Terepesek Klubja Egyesület	Sport	Hornyik Tamás, elnökhelyettes	hornyik.tamas@freemail.hu	nem
Szekszárdi Tündéerkert Alapítvány	kulturális	Karácsonyi Zoltán, elnök	szekszarditunderkert@gmail.com	igen
Szekszárdi Utánpótlásnevelő Football Club	Sport	Máté Csaba, elnök	szufc@tolna.net	igen
Szekszárdi Vizitársulat SE	Sport	Kalocsai Endre, elnök		nem
Szekszárdi Vízmű Sportegyesület	Sport	Gaal Zoltán	szilvi@szdviz.hu	igen
Szenior Atlétikai Klub	Sport	Török Sándorné, elnök	szac@t-online.hu	igen
Szent Erzsébet Karitás Alapítvány, RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat	Szociális	Dr. B. Tóth Mihályné, elnök	reveszek@tolna.net	igen
Szent Flórián Alapítvány a Bajbajutott Tűzoltók megsegítésére	Szociális	Nagyné Judit, kapcsolattartó	nagynebor@tmkatig.tolna.net	nem
Szépítsük Együtt Szekszárdot Mozgalom	közéleti			igen
Szívküldi Szívnek Szívesen Együttes	kulturális	Mallerné Virányi Piroska	mpiroska@lazona.hu	nem

Születés Hete Egyesület	közéleti			igen
Táborozó Természetbarátok Egyesülete KHT.	Természetvédelem	Farkas Istvánné	apart@t-online.hu	nem
Tájak-Korok-Múzeumok Egyesület Szekszárdi Klubja	kulturális	András Lászlóné, klubvezető	anzsu@wmmm.hu	nem
Tamási Nyugdíjas Rendőr Egyesület	közéleti			igen
TanÖsvény Természetjárásért Egyesület	környezetvédő	Berlinger Anita, elnök	tanosveny@freemail.hu	nem
Társadalmi Egyesülések Szövetsége	kulturális	Kapogya Györgyné, elnök	rozika@tola.net	igen
Természet Jogaiért Alapítvány	Természetvédelem	Somogyvári Orsolya, elnök	teja@teja.hu	nem
Thermokezeléssel a rák ellen	Szociális	Sas Erzsébet, Villi János		nem
Thész László László Zenei alapítvány	kulturális	Pecze István, elnök	lfmuvisk@terrasoft.hu	nem
TKME Alisca Klub Szekszárd	Kulturális	Göry Attiláné, klubvezető	aliscaklub@citromail.hu	nem
Tolna Megye 104 Mentőalapítvány	Szociális	Dr. Kovács Éva		nem
Tolna Megye Német Páholya Alapítvány	kulturális	Heilmann Józsefné	dbu@vnet.hu	nem
Tolna Megye Temetőiért Alapítvány	kulturális	Szakálos Mihály, elnök		nem
Tolna Megye Szakellátásban élő gyermekeiért, fiataljaiért közhasznú alapítvány	Szociális			igen
Tolna Megyei Állat- és Természetvédő Alapítvány	környezetvédő	Fiáth Szilvia, elnök	fiszi69@freemail.hu	igen
Tolna Megyei Aneszteziológiai és Intenzív Terápiás Alapítvány	Szociális	Dr. Bogár György, elnök	bogar.gyorgy@tmkorhaz.hu	nem
Tolna Megyei Asztalitenisz Szövetség	Sport			igen
Tolna Megyei Bajtársi Egyesület Zrínyi Miklós Honvéd Nyugdíjas Klub	Szociális	Dugonics János nyugdíjas alezredes		igen
Tolna Megyei Baleseti Alapítvány	Szociális	Dr. Bósz Endre, Elnök		nem
Tolna Megyei Bűnmegelőzési Alapítvány	közéleti	Szoboszlay V. Károly, elnök		nem
Tolna Megyei Diáksport Tanács	Sport	Földesi Gyula, titkár	gyuszi60@tmamk.hu	nem
Tolna Megyei Egyed Antal Honismereti Egyesület	kulturális	Kaczián János, elnök	janos.kaczian@vipmail.hu	igen
Tolna Megyei Falusi Turizmus Egyesület	környezetvédő	Huszárné Lukács Rozália	turi@tmamk.hu	nem
Tolna Megyei Felnőtt Diabetezesek Közhasznú Egyesülete	Szociális	János Anna	janosanna2@gmail.com	igen
Tolna Megyei Gyermekek és Ifjúsági Közalapítvány	Sport	Sándor Tamás, titkár	tmgyik@tolna.net	nem
Tolna Megyei Gyulladásos Bélbetegekért Alapítvány	Szociális	Molnárné Szalai Edit, elnök	tmgyba@t-online.hu	igen
Tolna Megyei Honvéd Hagyományörző Egyesület	kulturális			igen
Tolna Megyei ILCO Egyesület	Szociális	Binder János, elnök	binderj48@freemail.hu	igen
Tolna Megyei Kézilabda Diáksport Alapítvány	Sport	Rác József, elnök		nem
Tolna Megyei Közoktatás-fejlesztési Közalapítvány	kulturális	Bajsné Kiss Magdolna, elnök	alapitvany@tolnamegye.hu	nem
Tolna Megyei Labdarúgó Szövetség	Sport	Dárdai Ferenc, főtitkár	tolnalsz@enternet.hu	nem
Tolna Megyei Méhész Egyesület	környezetvédő	Nagyernyei Attila, elnök		igen
Tolna Megyei Mentálhigiénés és Rehabilitációs Alapítvány	Szociális	Mikócziné Paróczai Jolán, titkár		nem
Tolna Megyei Népművészeti Egyesület	kulturális	Kiss Mária	tomne@t-online.hu	nem

Tolna Megyei Nyugdíjas Szervezetek Érdekszövetsége	Szociális	Dr. Horváth Marcell	tmnyugdijasok@gmail.com	igen
Tolna Megyei Rendőr Sakk Egylet	Sport	Lónárdt István, elnök	rendorsakk@citromail.hu	nem
Tolna Megyei Siketek és Nagyothallók Egyesülete	Szociális	Simonné Váradi Zsuzsanna, szakmai vezető	varadi.zsuzsanna@gmail.com	igen
Tolna Megyei Siketek Sportegyesülete	Sport	Simonné Váradi Zsuzsanna, ügyintéző	tmsse.szekszard@gmail.com	igen
Tolna Megyei SM Klub	Szociális			nem
Tolna Megyei Sportszövetségek Szövetsége	Sport	Link Ferenc, elnök	gyongyver@lanzona.hu	nem
Tolna Megyei Szabadidős Sportegyesület	Sport	Németh István, elnök		igen
Tolna Megyei Társtalanok Baráti Egyesülete	Szociális	Orbán Julianna, egyesületi elnök		nem
Tolna Megyei Természetvédelmi Alapítvány	Természetvédelem	Blaskovits Zoltán, titkár	tmta@tmta.hu	nem
Tolna Megyei Térségfejlesztők Egyesülete	kulturális	Meixner Gábor, elnök	meixnerek@gmail.com	nem
Tolna Megyei Tudományos Ismeretterjesztő Egyesület	kulturális	Frey István	tolnatit@tolna.net	nem
Tolna Megyei Tűzoltósövetség	közéleti	Hollósi Tibor/Titkár	gergelics@tmkatig.tolna.net	nem
Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztésért Alapítvány	közéleti	Tóth Ferenc, ügyvezető igazgató	info@tmvallkozp.hu	nem
Tolna Megyei Vesebetegekért Alapítvány	Szociális	Dr. Wágner Gyula/Kuratóriumi Elnök		igen
Tolna-Fácánkerti Vadásztársaság	Természetvédelem	Bajai Tibor		nem
Tolnai MO-ZA-IK Egyesület	kulturális	Somoskőiné Heim Annamária, elnök	tolnai.mozaik@gmail.com	igen
Tolnai Tájak Íjász Egyesülete	Sport	Manea Alexandra, elnök	deltatek@enternet.hu	nem
Tolnatej SE	Sport	Horváth György, elnök		nem
Tücsök Klub Zenés Színpad Egyesület	kulturális	Kubanek Miklós, elnök; Béresné Kollár Éva, titkár	beresevi@freemail.hu ; kubanek@tolna.net	igen
Újra Dolgozni Tolnában Egyesület	Szociális	Kajsza Péter, elnök	dolgozz@udte.hu	nem
Unio Boks Team Ökölvívó Utánpótlást Nevelő Boks Klub	Sport	Halász Gábor, elnök		igen
Vadrózsák Hagyományörző Néptánc Egyesület	kulturális	Pusztai Teri, elnök		nem
Vakok és Gyengénlátók Tolna megyei Szervezete	Szociális	Kovács Lászlóné	szdvakok@freestart.hu ; szdvakok@gmail.com	igen
Validitás Alapítvány	Szociális	Jankó Judit, elnökhelyettes	jankojudit@freemail.hu	nem
Varga Transfer Utánpótlás Kézilabda Sportegyesület	Sport	Varga Jenő	postmaster@ukse.hu ; weitner.adrienn@ukse.hu	igen
Várostörténeti Klub	Kulturális	Bíró Gyula, elnök	babits@axelero.hu	nem
Védnök Karitatív és Kulturális Alapítvány	Szociális	Kocsis Katalin	vednok@mailbox.hu	igen
Védnök a Gyermekekért Egyesület	Szociális	Kapitány Andrea, vezető	andrea.kapitany@freemail.hu	igen
Vendel-Ház Közhasznú Alapítvány	kulturális	Dr. Kádár Andrásné	audit@tolna.net	nem

Vérképzőszervi Betegekért Alapítvány	Szociális	Kocsis Imre Antal, Dr. Tornóczky János		nem
VIP-DSE	Sport	Wallacher Gábor titkár		nem
VIS-MAIOR Sport Egyesület	Sport	Dr. Farkas László		igen
VÍZP'ART Közalapítvány	kulturális	Baky Péter, igazgató helyettes	szemuha@axelero.hu	nem
Volt Hadifoglyok Bajtársi Szövetsége Tolna Megyei Szervezete	Szociális	Gyulay István		igen
VOSZ Tolna Megyei Szervezete	közéleti	Fajszai Lajos, megyei elnök	yosztm@t-online.hu	nem
Völgység Néptánc Egyesület Bonyhád	kulturális	Steiner Józsefné		nem
Yorgos Asztalitenisz Sportegyesület	Sport	Kizakisz Georgiosz, elnök	yorgos-se@freemail.hu	igen
Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Dél-Dunántúli Regionális Közhasznú Egyesület	kulturális	Pecze István, egyesület elnöke		nem
Zongoráért Zenei Alapítvány	Intézményfenntartó	Dobai Tamásné kuratórium elnöke	dobai.tamasne@freemail.hu	nem
ZÖLDTÁRS Környezetvédelmi Közhasznú Alapítvány	Környezetvédelem	Baka György, kuratóriumi elnök	baka2@lanzona.hu	igen
ZUG Ifjúsági, Művelődési és Művészeti Egyesület	kulturális	Körtés József, elnök	tourinform.szekszardvaros@axelero.hu	igen